

LASTENSUOJELUN SOSIAALITYÖNTEKIJÄ ISIEN OSALLISUUDEN EDISTÄJÄNÄ

Susanna Nikki
Kandidaatintutkielma
Sosiaalityö
Avoin Yliopisto
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2024

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos Jyväskylän avoin yliopisto
Tekijä Susanna Nikki	
Työn nimi Lastensuojelun sosiaalityöntekijä isien osallisuuden edistäjänä	
Oppiaine Sosiaalityö	Työn laji Kandidaatintutkielma
Aika Kevät 2024	Sivumäärä 36 + 6 (liitteet)
<p>Tiivistelmä</p> <p>Tämän kandidaatintutkielman tehtävänä oli selvittää lastensuojelun isien osallisuuteen vaikuttavia tekijöitä ja erityisesti sitä, miten sosiaalityöntekijä voi edistää isien osallisuuden toteutumista lastensuojelun asiakkuuden aikana. Tutkielman teon lähtökohtana oli lastensuojelun asiakkaiden osallisuuden vahvistamisen merkityksellisyys, joka on tuotu esille useissa ajankohtaisissa raporteissa ja toimenpide-ehdotuksissa. Tässä tutkielmassa asiakkaan osallisuutta tarkasteltiin yksilön kokemuksena palvelutapahtuman eli kohtaamisen tasolla.</p> <p>Teoreettisessa viitekehyksessä osallisuuden käsitteen määrittelyn lisäksi käydään läpi osallisuuden ulottuvuuksien malleja, joissa korostuu yksilön kokemus ja joiden avulla osallisuutta voidaan jäsentää käytännön tasolla. Osallisuuden lisäksi tutkielman teoreettinen viitekehys rakentuu lastensuojelun sosiaalityöstä, lastensuojelun isien asiakkuudesta sekä eroja tunnistavasta sosiaalityöstä ja sukupuolisensitiivisestä työotteesta. Teoriaosuuksissa käsitellään myös aiheeseen liittyvää aikaisempaa tutkimustietoa.</p> <p>Tutkielma toteutettiin narratiivisena kirjallisuuskatsauksena, jonka aineisto koostuu 11 suomalaisesta ja kansainvälisestä tieteellisesti vertaisarvioidusta artikkelista ja väitöskirjasta, jotka ovat julkaistu 2000-luvulla. Tutkielman tulokset saatiin sisällönanalysin ja teemoittelun keinoin, joiden myötä tutkimustehtävään vastaaviksi päätuloksiksi nousi viisi eri teemaa.</p> <p>Tulosten perusteella työntekijän ammattitaitoon ja asenteisiin liittyvät tekijät sekä saatavilla olevat resurssit ja palvelut vaikuttavat oleellisesti siihen, miten sosiaalityöntekijä voi toimia isien osallisuutta edistäen omassa työssään. Sosiaalityöntekijän on tärkeä huomioida sekä oman että isien kokemuksellisen taustan vaikutukset osallistumisen ja osallisuuden mahdollisuuksiin. Sukupuolierojen sekä miesten kanssa työskentelyssä huomioitavien tekijöiden tunteminen ovat oleellisia isien osallisuutta tukevia tekijöitä. Isien kutsuminen tasavertaiseen vanhemmuuteen toissijaisena vanhempana kohtaamisen sijasta, vahvistaisi ja tukisi isien osallisuutta.</p>	
Asiasanat: isät, osallisuus, lastensuojelu, sosiaalityö, eroja tunnistava sosiaalityö, sukupuolisensitiivisyys	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto	
Muita tietoja	

TAULUKOT

TAULUKKO 1	Aineiston valinta- ja poissulkukriteerit	17
------------	--	----

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	ISÄT LASTENSUOJELUN SOSIAALITYÖN ASIAKKAINA.....	3
2.1	Lastensuojelun sosiaalityö	3
2.2	Isät lastensuojelun asiakkaina	4
2.3	Eroja tunnistava sosiaalityö ja sukupuolisensitiivinen työote	6
3	ASIAKKAAN OSALLISUUDEN LÄHTÖKOHDAT	9
3.1	Monitasoinen asiakkaan osallisuus	9
3.2	Osallisuuden ulottuvuudet.....	11
3.3	Vanhemman osallisuus lastensuojelun sosiaalityössä.....	12
4	TUTKIMUSASETELMA	14
4.1	Tavoite, tehtävä ja tutkimuskysymys	14
4.2	Tutkimusmenetelmänä narratiivinen kirjallisuuskatsaus	15
4.3	Aineistonhaku ja sisällönanalyysi	15
4.4	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	18
5	SOSIAALITYÖNTEKIJÄ ISIEN OSALLISUUDEN EDISTÄJÄNÄ	19
5.1	Ammattitaito ja asenteet osallisuutta edistämässä ja estämässä.....	19
5.2	Oman sekä asiakkaan kokemuksellisen taustan tunnistaminen.....	21
5.3	Sukupuoleen liittyvien erojen huomioiminen	22
5.4	Isien kutsuminen vanhemmuuteen.....	25
5.5	Resurssit ja palvelut osallisuutta mahdollistamassa.....	27
6	JOHTOPÄÄTÖKSIÄ	29
	LÄHTEET	33
	LIITTEET	

1 JOHDANTO

Asiakkaiden osallisuuden korostaminen on ollut pitkään keskiössä niin hallitusohjelmissa, kansallisissa suosituksissa kuin kehittämishankkeissa. Sosiaali- ja terveysalan ammattilaisilla nähdään olevan merkittävä rooli osallistumismahdollisuuksien ja asiakkaiden osallisuuden kokemuksen vahvistamisessa. (Kivinen, Vanjusov & Vornanen 2020, 267–285.)

Asiakkaan osallisuudella on lainsäädännöllinen ja eettinen perusta. Sosiaalihuoltolain (30.12.2014/1301 SHL) yhtenä tarkoituksena on edistää yksilön osallisuutta ja se korostaa entistä enemmän palveluiden asiakaslähtöisyyttä ja asiakasosallisuutta. Sosiaalihuoltolain mukaan asiakkaan etua arvioitaessa tulee ottaa huomioon asiakkaan mahdollisuus osallistumiseen ja vaikuttamiseen omissa asioissaan. Asiakkaan asemasta ja oikeudesta osallisuuteen on säädetty myös kuntalaissa (410/2015) ja laissa sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000). Kansainvälisiin sosiaalityön eettisiin periaatteisiin on kirjoitettu, että sosiaalityöntekijän tehtävänä on edistää yksilön täysimääräistä osallistumista ja osallisuutta (International federation of social workers 2018). Myös sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia (2022, 16) on kirjannut sosiaalialan ammattihenkilön velvollisuudesta asiakkaan osallisuuden edistämiseksi.

Lastensuojelun asiakkaiden osallisuuden vahvistaminen on nähty tärkeänä arvona, joka tulee huomioida myös lastensuojelua uudistettaessa. Lastensuojelun kokonaisuudistuksessa nähdään oleellisena, että lapsen ja vanhempien osallisuus olisi läpileikkaava periaate. On selvää, että osallisuuden merkityksen ymmärtämisen tulee olla osa lastensuojelun ammattilaisten ammattitaitoa. (Paasivirta, Hokkila & Jahnukainen 2023.)

Lastensuojelun asiakkuuden aikana työskennellään lapsen lisäksi myös muun perheen ja lapsen vanhempien kanssa, jolloin vanhempien osallisuuden kokemus on näin ollen olennainen asetettujen tavoitteiden saavuttamisen kannalta (Kasvatus - ja perheneuvonta Kasper ry 2024). Vaikka isien rooli lasten elämässä on merkittävä ja isät ovat myönteisessä asemassa lastensa hyvinvoinnin edistämisessä, on tutkimusten perusteella nähtävissä, että isät otetaan vähemmän huomioon lastensuojelun palveluissa kuin äidit. Lastensuojelutyötä on nähty tehtävän etupäässä äitien ja lasten kanssa isien jäädessä huomaamatta asiakkuuden aikana taka-alalle. (Vierula 2016, 261; Anis 2012, 346; D'Andrade & Sorkhabi 2016, 544.)

Sukupuoli on eroja määrittelevä tekijä, kuten esimerkiksi kulttuurilliset erot. Sukupuoleen tekijänä ja isien rooliin sekä isyyden erityisyyteen on kiinnitetty perheistä ja lapsista puhuttaessa yhä enemmän huomiota sosiaalityön kentällä. Sukupuolisen-sitiivisyys on nais- ja mieserityisyyden tiedostamista työn käytännöissä. Nykyajan jaettun vanhemmuuden diskurssissa miesten vanhemmuuden tukeminen nähdään lapsen kasvun ja kehityksen näkökulmasta merkittävänä ja isien sekä äitien roolit nähdään yhtä lailla tärkeinä. (Anis 2012, 322.)

Edellä mainittujen tekijöiden sekä työelämälähtöisen kiinnostukseni perusteella tämän tutkielman kohteeksi on valikoitunut lastensuojelun asiakkuudessa olevien lasten isät ja heidän osallisuutensa. Tutkimuksen tehtävänä on tarkastella lastensuojelun isien osallisuuteen vaikuttavia tekijöitä sosiaalityöntekijän näkökulmasta selvittäen, miten lastensuojelun sosiaalityöntekijä voi edistää isien osallisuuden toteutumista asiakkuuden aikana. Tutkielma on toteutettu narratiivisena kirjallisuuskatsauksena, jonka aineistoksi on valittu 11 lastensuojelun sosiaalityötä koskevaa tieteellistä julkaisua 2000-luvulta. Tutkielman ensimmäisessä osiossa luvuissa kaksi ja kolme käydään läpi tutkimuksen teoreettinen viitekehys ja avataan tutkielman keskeiset käsitteet. Tutkimusasetelma ja aineistonhankinta esitellään luvussa neljä. Viidennessä luvussa esitellään tutkimuksen tulokset, jonka jälkeen vedetään yhteen tutkielman johtopäätökset.

2 ISÄT LASTENSUOJELUN SOSIAALITYÖN ASIAK- KAINA

2.1 Lastensuojelun sosiaalityö

Sosiaalihuoltolain (1301/2014 SHL) mukaan sosiaalityöllä tarkoitetaan asiakas- ja asiantuntijatyötä, jossa rakennetaan yhdessä asiakkaan kanssa hänen tarpeitaan vastaava tuen ja palveluiden kokonaisuus yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa työn vaikuttavuutta seuraten. Sosiaalityön tavoitteena on muutos ja sen avulla pyritään varmistamaan, että ihmisoikeudet, sosiaalinen oikeudenmukaisuus, ihmisen osallisuus ja valtaistuminen toimintaympäristöissään toteutuu. (Pohjola, Laitinen & Seppänen, 2015, 11,17.) Lastensuojelussa sosiaalityötä määrittelee sosiaalihuoltolain lisäksi lastensuojelulaki. Lastensuojelun ydintehtävä on lapsen kehityksen ja terveyden turvaaminen ja sitä vaarantavien tekijöiden poistaminen perheen yksityisyyttä ja vanhempien ensisijaista vastuuta kunnioittaen. (Bardy 2013, 71-75.)

Sosiaalityöhön kuuluu oleellisesti vahva ammatillinen osaaminen ja asiakkuus testaakin sosiaalityöntekijän ammatilliset taidot. Sosiaalityöntekijän ammatillisiin taitoihin kiinnittyy vahvasti asiakkaan osallisuuden mahdollisuus kohtaamistilanteissa, vuorovaikutuksessa, yhteisessä työskentelyssä ja arvioinnissa. (Pohjola ym. 2015, 28; Laitinen & Pohjola 2010, 13.) Lastensuojelussa prosessia johtaa lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä. Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä toteuttaa lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua tekemällä asiakassuunnitelman ja järjestämällä

avohuollon tai sijais- ja jälkihuollon tukitoimia. Sosiaalityöntekijän tulee arvioida ja selvittää lapsen tilannetta tarkoituksenmukaisesti ja huolehtia, että tarvittavat lastensuojelutoimenpiteet toteutetaan asiakassuunnitelmaan kirjatulla tavalla. Lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun lisäksi sosiaalityöntekijä koordinoi asiakkuuden kokonaisuutta, tekee rakenteellista sosiaalityötä sekä kehittää omaa työtään. (Heinonen & Sinko 2013, 121–122; Terveystieteiden tutkimuskeskus 2024a.)

Lastensuojelun asiakastyössä vuorovaikutuksen laatu ja ihmissuhteiden jatkuvuus ovat keskeisempiä onnistumiseen ja asiakkaan kanssa tehdyn suunnitelman toteutumiseen vaikuttavia tekijöitä. Lastensuojelutyön keskiössä on konkreettisen avun ja tuen järjestäminen, tunteiden kanssa työskentely, luottamuksen hankkiminen sekä verkostojen kanssa työskenteleminen. (Bardy 2013, 71–75.)

Sosiaalityön asiakkaan mahdollisuudet toimia aktiivisesti omassa prosessissaan rajautuvat tavallisesti hänen ongelmiensa ja voimavarojensa kautta. Asiakkaan näkeminen yksinomaan ongelmallisena yksilönä saattaa estää asiakkaan omien voimavarojen käyttöönottoa, mikä voi johtaa asiakkaan passivoitumiseen tai työskentelystä vetäytymiseen. Sosiaalityössä on ensisijaisen tärkeää, että asiakas saa itse mahdollisuuden määrittellä ongelmalliseksi kokemansa asiat. Asiakkaan kokemus omasta asemastaan määrittelee työntekijän ja asiakkaan kumppanuussuhteen syntymistä; mikäli asiakas kokee olevansa alisteisessa asemassa suhteessa työntekijään tai viranomaisen määrittelevän ongelmia hänen puolestaan, kumppanuuden synty hankaloituu. Asiakkaan ja työntekijän väliseen suhteeseen liittyvät valta-asetelmat tulee ottaa sosiaalityössä huomioon. (Ojaniemi & Rantajarvi 2010, 219–244.)

2.2 Isät lastensuojelun asiakkaina

”Minut ohitetaan usein keskusteluissa, koska olen lapsen isä”.
Kasper ry. 2024.

Vaikkakin isyystutkimus ja lastensuojelun tutkimus ovat yleistyneet viimeisen kahden vuosikymmenen aikana, on lastensuojelun isien asiakkuuksiin kohdennettu vähäisesti mielenkiintoa tutkijoiden keskuudessa. Muun muassa Mykkänen ym. (2017)

toteavat isien, miehien ja maskuliinisuuden jääneen vähemmälle huomiolle tieteilijöiden keskuudessa ja etenkin lastensuojelun tutkimuksen kontekstissa. (Mykkänen, Eerola, Forsberg & Autonen-Vaaraniemi 2017, 1.) Pelkosen (2023) lastensuojelun sijaishuoltoon keskittyvän väitöskirjan tuloksissa havaittiin, että äitien kanssa työskennelään enemmän asiakkuuden aikana, kuin isien. Pelkosen tutkimuksen lähtökohtana on ollut nostaa keskusteluun sijaishuoltoon sijoitettujen lasten isät ja heidän isyytensä, jotka ovat tutkimuksessa ja lastensuojelun työskentelyssä jääneet äitejä vähäisemmälle huomiolle. Myös kansainvälisten tutkimusten mukaan sosiaalityöntekijät työskentelevät määrällisesti vähemmän lasten isien kanssa, kuin äitien, jolloin interventioiden on nähty keskittyvän äiteihin isien sijaan (mm. D´Andrade & Sorkhabi 2016, 544).

Myös Anis (2012) toteaa, että lastensuojelussa äiti ja lapsi ovat usein pääasiallisia asiakkaita isän jäädessä huomaamatta taka-alalle. Näin voi käydä erityisesti silloin, jos isä ei osallistu asiakaskeskusteluihin. Anis huomasi tutkimuksessaan näin käyvän erityisesti avioeroperheiden kohdalla, joissa isä ei asu muun perheen kanssa. (Anis 2012, 346.) Skårstad Storhaug (2013) havaitsi myös perhemuodon vaikuttavan isien osallistumiseen, huomioiden, että uusioperheissä elävien isien kohdalla on nähty erityisesti haasteita työskentelyyn osallistamisessa. Isien on koettu pitävän tärkeämpänä uutta kumppania ja tässä suhteessa olevia lapsia, etenkin jos tilanteeseen liittyy haasteita lapsen ja uuden kumppanin välillä. (Skårstad Storhaug 2013, 1755.)

Vierulan (2016) mukaan lastensuojelutyötä tehdään etupäässä äitien kanssa, sillä lastensuojelun asiakkuudessa oleville naisille lankeaa yhä korostuneesti perinteinen sukupuolen mukainen huolenpitovastuu lapsesta ja kodista. Tutkimusten mukaan esimerkiksi sijoitettujen lasten äidit ovat yleensä yksinhuoltajia, joka johtaa väistämättä ensisijaiseen työskentelyyn äidin kanssa. Fyysisesti poissa oleva perheenjäsen, kuten muualla asuva isä, voi jäädä huomioimatta etenkin akuutin asiakastilanteen alkuvaiheessa. (Vierula 2016, 261–264.) Äitien ollessa lastensuojelun työskentelyssä enemmän osallisina, voi tämän vuoksi kuva miehestä lastensuojelun kontekstissa olla epäselvä tai jopa näkymätön. (Anis 2012, 346.)

Äitiyttä ja isyyttä on nähty mm. huostaanottojen tutkimuksissa arvioitavan eri suunnista; äideiltä odotetaan rakkautta ja omistautumista sekä parempaa suoriutumista huolenpitotehtävästä kuin isiltä. Anis (2012) toteaa, että lastensuojelun kontekstissa isien vanhemmuuden odotukset ja merkitykset voivat olla eriäviä äiteihin nähden. Äitien vanhemmuuden puutteet saatetaan havaita myös helpommin, kuin isien. (Anis 2012, 323–328.) Isät kokevat, että he eivät tule auttamisjärjestelmässä huomioduksi kokonaisvaltaisesti, vaan ongelmiansa summana. Miesten pääseminen avun piiriin ja heidän kohtaamisensa vaativat ammattilaisilta erityistä huomiota, jotta miesten rooli vanhempina tulee esille ja heidän vanhemmuuttaan osataan tukea sopivalla tavalla. (Anis 2012, 323; Huhtamalla & Harju 2015.)

Lastensuojelun isillä tiedetään olevan henkilökohtaisia ongelmia, rajallisia vanhemmuuden taitoja ja ekonomisia haasteita, jotka vaikuttavat heidän tapaansa osallistua lapsen elämään ja lastensuojelun toimiin. Samanaikaisesti olevat useat elämä kuormittavat tekijät voivat heikentää isien osallistumista työskentelyyn ja sitoutumista suhteessa lapseen. (Coakley, Washington & Gruber 2018, 365; Pelkonen 2023, 168.) Huomioitavaa kuitenkin on, että lastensuojelun työskentelyyn osallistuminen voi vahvistaa isien säännöllistä suhdetta lapseen sekä kuntoutumista omista elämän ongelmista. Tulee kuitenkin muistaa, että laki ei velvoita vanhempia osallistumaan työskentelyyn. Mikäli isä ei osallistu lastensuojelun työskentelyyn millään tavalla, on vaarana, että isyys jää myös näkymättömäksi lastensuojelun asiakirjoihin. (Pelkonen 2023, 183.)

Isillä on todettu olevan vähäisesti kosketuspintaa sosiaalipalveluiden toimintaa kohtaan sekä he kokevat lastensuojelun systeemin hämmentävänä ja kontrolloivana. Isät voivat myös pelätä lastensuojelun toimien olevan jollain tapaa heitä vahingoittavia. Isille avun pyytäminen voi olla vaikeaa, ja oman tarinan kertominen yhä uudelleen voi olla tuskallista. (Baum 2015, 421.)

2.3 Eroja tunnistava sosiaalityö ja sukupuolisensitiivinen työote

Sosiaalityössä on jo pitkään puhuttu eroihin (*difference*) perustuvasta työstä. Erot, samoin kuin moninaisuus, ovat etenkin naistutkimuksen esille nostamia näkökulmia.

Eroihin perustuvassa sosiaalityössä on tärkeää tunnistaa mm. ikään, sukupuoleen, asuinpaikkaan ja ammattiin liittyvää moninaisuutta. Sosiaalityön asiakkaat eivät ole yksi yhtenäinen joukko, jolloin sosiaalityöntekijän tavat kohdata, eivät voi olla samantaisia. Eroihin perustuvassa sosiaalityössä keskitytään erojen ehdolla tapahtuvaan työskentelyyn yhdenmukaistamisen ja poikkeavuuksien kontrolloinnin sijaan. Tämä voidaan nähdä hankalana, kun verrataan sosiaalityön ammattieettisiin lähtökohtiin, jossa painotetaan ihmisten tasa-arvoista kohtelua. Tasa-arvo ajattelussa ihmisiä ei tule syrjiä esimerkiksi ikänsä tai sukupuolensa takia, joka on eittämättä oikeudenmukainen ajattelutapa, mutta sen yksioikoinen noudattaminen saattaa johtaa erot kadottavaan ja esimerkiksi sukupuolettomaan sosiaalityöhön. (Juhila 2006, 110.)

Sensitiivisyys eroille nähdään sosiaalityössä tärkeänä, sillä erot ovat aina läsnä asiakkaan ja työntekijän kohtaamisissa, vaikka niitä ei tietoisesti tunnistaisikaan. Esimerkiksi asiakkaan sukupuolen on useissa tutkimuksissa nähty olevan merkityksellinen kohtaamistilanteissa ja siinä, miten häntä kohdellaan sosiaalityössä. Tämä näkyy mm. lastensuojelutyössä, jossa naiset ja miehet kohdataan sukupuolensa kautta äiteinä tai isinä. Äideille ja isille asetetaan näihin rooleihin liittyviä toisistaan poikkeavia odotuksia ja velvollisuuksia. Mikäli eroja ei oteta asiakaskohtaamisissa huomioon, voi tuloksena olla valtakulttuurinen työote, joissa ylläpidetään esimerkiksi sukupuolittuneita käsityksiä miesten ja naisten rooleista. Mikäli erot otetaan tietoisesti työskentelyn lähtökohdaksi, mahdollistuu toisen tiedon kuuleminen paremmin ja mahdolliset erityistarpeet tulevat huomioiduksi. Eroja tunnistavassa sosiaalityössä on myös merkityksellistä ymmärtää, että erot eivät liity vain asiakkaisiin, vaan erilaisuus syntyy myös sosiaalityöntekijöiden keskinäisten erojen kautta. (Juhila 2006, 111–112.)

Sosiaalityöntekijän elämäkokemus, samoin kuin sukupuoli siihen liittyvine kokemuksineen, rooleineen ja asenteineen sekä suhde isyyteen saattavat ajoittain murtautua ammatillisuuden läpi ja vaikuttaa asiakaskohtaamisissa. Vaikka sukupuoli-neutraalius on tavoite, voi käytännön sosiaalityössä niin työntekijän kuin asiakkaan sukupuoli olla merkittävä tai jopa ohjaava tekijä. (Kitunen 2007, 117; Huhtamella & Harju 2015.) Sukupuoliin liittyvät stereotypiat voivat ohjata ammatillista kohtaamista, jonka vuoksi työntekijän on hyvä olla niistä tietoinen ja tunnistaa niiden olemassaolo.

Sukupuolisensitiivisessä toiminnassa tunnistetaan sukupuolten väliset erot, mutta niihin liittyvät rooliodotukset kyseenalaistetaan. Isätyössä sukupuolisensitiivisyyteen liittyvänä tavoitteena voidaan pitää sitä, että isät kokevat oman roolinsa ja kykynsä vanhempina yhtä tärkeinä kuin äidit. Palveluissa tulee rohkaista, mahdollistaa ja tukea isien osallisuutta ja osallistumista. (Katajisto, Laitinen, Lappeteläinen & Pitkänen 2020, 43.)

Sosiaalityön uskottavuus ammattina vaatii kriittistä ja tietoista kannanottoa siihen, miten sukupuoli vaikuttaa ja jäsentää sosiaalityötä (Petrelius 2004, 65–72). Isien kanssa työskenneltäessä tulee tiedostaa, että sukupuoliroolit voivat tuoda omanlaisiaan haasteita vuorovaikutustyöskentelyyn, vaikkakaan yleistettävästi ei voida sanoa, että kaikilla miehillä olisi tietty tapa puhua, kokea ja tuntea. Isien kanssa työskentelyssä on nähty vaadittavan enemmän pitkäjänteisyyttä ja kannustamista avautumiselle ja keskustelulle sekä tarkentaville kysymyksille. Mikäli palveluiden piirissä tai perheen sisällä on vahva ajatus perinteisestä mallista isästä toissijaisena vanhempana, voi isällä olla korkeampi kynnys osallistua aktiiviseen vanhemmuuteen. Äidit voivat näin ollen päätyä ns. vanhemmuuden ”portinvartijaksi”, jolloin isillä voi olla hankaluutta nähdä oman osallisuuden hyvät puolet. Isät voivat itsekin nähdä itsensä toissijaisina vanhempina äitiin nähden, vaikka myös isellä on ainutlaatuista tietoa lapsen ja perheen tilanteesta. Tiukat rooliodotukset voivat johtaa siihen, että isät eivät tunnista mahdollisuuksiaan tai oikeuksiaan olla haluamansa kaltainen isä. (Katajisto ym. 2020, 28-44; Huhtamalla & Harju 2015.)

Lastensuojelun työntekijät pyrkivät löytämään tapoja kohdata asiakasmiehiä sekä huomioida ja auttaa heitä niin isän roolissa kuin itsenäisinä asiakkaina. Mieserityistä osaamista ja eroja huomioivaa sosiaalityötä tarvitaan, jotta asiakkaiden yhdenvertaisuus palveluissa toteutuu. Mieserityinen ja sukupuolisensitiivinen osaaminen tarkoittaa kokonaisvaltaista ja ennakkoluulotonta asioiden tarkastelua, asiakkaiden omien kokemusten huomioimista sekä työmenetelmien kehittämistä niin, että ne ottavat huomioon erilaisissa tilanteissa olevat asiakkaat. (Anis 2012, 347–348.)

3 ASIAKKAAN OSALLISUUDEN LÄHTÖKOHDAT

3.1 Monitasoinen asiakkaan osallisuus

Osallisuus sosiaali- ja terveyspalveluissa on monitasoinen ilmiö, jota Kivinen ym. (2020) tarkastelevat kolmella eri tasolla: 1) yhteiskunnan (politiikan), 2) palvelujärjestelmän ja 3) asiakkaan palvelutapahtuman eli kohtaamisen tasolla (emt. 2020, 270). Asiakkaan osallisuudella tarkoitetaan palveluja käyttävän henkilön oikeutta tulla kuulluksi ja sopia palveluistaan yhteisymmärryksessä ammattihenkilöstön kanssa (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2024). Yksilötasolla tarkasteltuna asiakas on asianosaisena omassa asiassaan, jolloin osallisuuden voidaan nähdä ilmentyvän mm. toimivana vuorovaikutuksena sekä mahdollisuutena osallistua oman palvelutapahtuman suunnitteluun ja päätöksentekoon, jolloin osallisuudessa korostuu asiakkaan aktiivinen rooli toimijana, yhteistyökumppanina ja kuluttajana. (Kivinen ym. 2020, 270.) Kohtaamisosallisuuden laatua ja toteutumista kuvastaa parhaiten asiakkaan ja työntekijän välinen dialogisuus, johon tulee pyrkiä jokaisessa yksittäisessä tapaamisessa (Muukkonen 2013, 167).

Osallisuuden jäsenyksissä sen itsestään selvänä lähikäsitteenä pidetään osallistumista. Monet tutkijat määrittelevät osallisuuden tietynlaiseksi osallistumiseksi ja osallistumisen voidaan nähdä vahvistavan osallisuutta. (Nivala & Ryynänen 2013, 20–24.) Osallisuus ja osallistuminen ovat molemmat asiakaslähtöisyyteen liittyviä

toimintoja. Osallistuminen kuvastaa asiakkaan mukanaoloa, esimerkiksi informointitilanteessa, kun taas osallisuus pitää sisällään ajatuksen palvelukäyttäjän vaikuttamisesta toimintaan tai palveluprosesseihin sekä päätöksentekoon. (Valkama & Raisio 2013, 92–93; Leeman & Hämäläinen 2016, 587.) Silloin kun osallisuudella tarkoitetaan asiakkaan aktiivista osallistumista asiakasprosessiin ja voimaantumista sen myötä, tulisi asiakkaan tunnistaa, mikä on oikeanlaista osallistumista. Esimerkiksi lastensuojelussa yhteistyöhalukkuus ja aktiivinen osallistuminen voidaan nähdä asiakkaan vastuuntuntoisuutena ja heidän tilanteensa voidaan nähdä vähemmän ongelmallisena. Osallistumisen puute voidaan nähdä taas ongelmallisena käyttäytymisenä. Aktiivisen osallistumisen vaatimus voi joissain suhteissa vahvistaa sosiaalityöntekijän valtaa. (Vierula 2013, 279.)

Osallisuuden käsitteen määritelmässä on korostettu osallistumisen mahdollistamaa tunneperustaa ja yhteenkuuluvuuteen liittyvää kokemusta, jossa ihminen voi vaikuttaa itseään ja ympäristöään koskeviin asioihin toimien siinä aktiivisesti ja sitoutuneesti. Osallisuutta yksilön kokemuksellisenä ja omakohtaisena tunteena kuvataan käsitteellä *sosiaalinen osallisuus*, jossa osallistuminen on prosessi ja keino sosiaalisen osallisuuden edistämiseksi. Sosiaalista osallisuutta voidaan edistää esimerkiksi palveluiden saatavuudella ja saavutettavuudella sekä osallistavilla menetelmillä. Yksilön kokemuksellisenä tunteena sosiaalinen osallisuus syntyy osallistumisen ja vuorovaikutuksen kautta. (Leeman & Hämäläinen 2016, 590–592; Raivio & Karjalainen 2013, 12–14.)

Asiakkaiden kokemukseen osallisuudesta vaikuttavat monet tekijät, kuten työntekijöiden asenteet ja osaaminen sekä käytettävissä olevat resurssit. Osallisuuden kokemukseen vaikuttavat oman tahdon, kykyjen ja sitoutumisen lisäksi kokemukset omasta merkityksellisyydestä sekä luottamus palveluprosesseihin ja työntekijään. Ajoittain asiakas voi kokea olevansa myös kykenemätön osallisuuteen luovuttaen päätösvallan kokonaan asiantuntijoille. Asiakkaan osallisuuden toteutuminen vaatii sen, että hän saa tarpeeksi tietoa ymmärrettävässä muodossa omassa asiassa sekä tietoa omista oikeuksistaan sekä toiminta- ja vaikuttamismahdollisuuksistaan. (Kivinen ym. 2020, 267–286.)

Osallisuus on käsitteenä moniulotteinen ja sitä onkin kutsuttu sateenvarjokäsitteeksi, joka kokoaa alleen erilaisia näkökulmia ja lähestymistapoja (Isola, Kaartinen, Leemann, Lääperi, Schneider, Valtari & Keto-Tokoi 2017, 3). Osallisuuden käsitettä on pyritty jäsentämään erilaisten hierarkkisten mallien ja osallisuuden ulottuvuuksia korostavien mallien avulla. Hierarkkisissa malleissa osallisuutta kuvaillaan tikapuu- ja rappusmallien avulla, jossa asiakkaan osallisuus lisääntyy askelmalta toiselle. Hierarkkisia malleja on kritisoitu mm. siitä, että ne eivät huomioi osallisuutta moniulotteisena ja vuorovaikutuksellisenä yhteistyönä tai tarkastele osallisuuden ja osallistumisen välisiä eroja. (Kivinen ym. 2020, 272.)

Tässä tutkielmassa tarkastelen osallisuutta yksilön kokemuksena palvelutapah-tuman eli kohtaamisen tasolla. Hierarkkisten osallisuuden mallien esittelyn sijasta, näen osallisuuden ulottuvuuksien mallit relevantteina tarkastellessani lastensuojelun asiakkaana olevien isien yksilöllistä osallisuuden kokemusta sekä isän ja sosiaalityön-tekijän välistä vuorovaikutussuhdetta osallisuuteen vaikuttavana tekijänä.

3.2 Osallisuuden ulottuvuudet

Osallisuuden ulottuvuuksien malleissa korostuu yksilön kokemus, ja ne auttavat jäsentämään osallisuutta käytännön tasolla. Janet Warren (2007) on esitellyt holistisen neljän ulottuvuuden mallin, jossa yksilö tai perhe on mallin keskiössä. Warrenin mallissa osallisuus ilmenee osallistumisena, voimaantumisenä, informaationa ja konsultaationa. Osallistumisen ulottuvuudessa osallisuus on yhteistyötä, vuorovaikutusta, kumppanuutta ja osallistumista palvelujen kehittämiseen. Voimaantumisen ulottuvuudessa korostuu osallisuus itseä tai palveluja koskevaan päätöksentekoon. Informaation ulottuvuudessa osallisuus on mm. tiedottamista, tiedon saantia, kuulluksi tulemistä ja esimerkiksi kokemusasiantuntijana toimimista. Konsultaatio osallisuuden muotona kuvautuu yksilön näkemysten ja aloitteiden kuuleminen ja huomioiminen. (Kivinen ym. 2020, 273–274.)

Nigel Thomas (2002) tarkastelee omassa osallisuuden ulottuvuuksien mallissaan asiakkaan subjektiivista kokemusta osallisuudesta ottaen huomioon sen, että asiakas

voi tarvita toisen henkilön tukea osallisuuden saavuttamiseen. Thomasin esittämät kuusi ulottuvuutta mahdollistavat osallisuuden kokemuksen palvelutapahtumassa asiakkaan ja työntekijän välisessä vuorovaikutussuhteessa. Thomasin mallissa ensimmäinen osallisuuden ulottuvuus kuvaa mahdollisuutta valita osallistuuko vai ei, jolloin kieltäytyminen osallisuuteen nähdään myös vaihtoehtona. Toisessa ulottuvuudessa asiakkaalla on mahdollisuus saada tietoa omasta tilanteesta, prosessista ja oikeuksista. Kolmas ulottuvuus kuvaa mahdollisuutta vaikuttaa prosessiin ja neljäs mahdollisuutta ilmaista itseään ja mielipiteitään. Viides Thomaksen ulottuvuus kuvaa mahdollisuutta saada apua ja tukea itsensä ilmaisemiseen, joka nähdään tärkeänä esimerkiksi lasten ja vanhusten kohdalla, ja kuudes kuvaa mahdollisuutta itsenäisiin päätöksiin. (Hotari, Ojanen & Pösö 2013, 153; Kivinen ym. 2020, 273.)

Thomasin osallisuuden ulottuvuuksia on Hotarin ym. (2013) artikkelissa esitetty kuvaamaan etenkin lapsen osallisuuden ulottuvuuksia lastensuojelun asiakkuuden aikana, mutta näen näiden osallisuuden ulottuvuuksien kuvastavan hyvin myös vanhemman osallisuutta lastensuojelun asiakkuuden aikana.

3.3 Vanhemman osallisuus lastensuojelun sosiaalityössä

Lastensuojelun keskiössä on lapsen etu ja osallisuus, mutta sen odotetaan tukevan myös lapsen ympärillä olevia aikuisia lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa. Lähtökohtana on vanhempien ja viranomaisten voimavarojen yhdistäminen, vaikka toisinaan toimet vaativat myös viranomaisten vallankäyttöä vastoin asianosaisten tahtoa. Vanhempien tukeminen niin ehkäisevissä palveluissa kuin lastensuojelussa edellyttää käytössä olevien monipuolisten palveluiden lisäksi myös vanhempien omaa motivoitumista tehtävään työhön. Viranomaisten vastuulla on antaa vanhemmille riittävää tietoa siitä, mitä keinoja, tapoja, mahdollisuuksia ja palveluita vanhemmuuden tukemiseksi on saatavilla. (Heinonen 2013, 243–255.)

Vanhempien osallisuuden kokemus on olennainen asetettujen tavoitteiden saavuttamisen kannalta. Lastensuojelussa vanhempien osallisuus tarkoittaa omien oikeuksien tuntemista, mahdollisuutta osallistua, tulla kuulluksi ja vaikuttaa perheensä

asioihin. Vanhemman tulee tuntea olevansa tärkeä vanhempana, yhteistyökumppanina ja ihmisenä kokeakseen osallisuutta. Vanhempien osattomuuden kokemuksen on nähty heikentävän avun vastaanottamista ja työskentelyyn sitoutumista. (Kasvatus- ja perheneuvonta Kasper Ry 2024.)

Lastensuojeluprosesseissa osallisuus on lapsi- ja aikuisasiakkaiden kutsumista yhdessä toteutettavaan asiakkuuteen, jossa tavoitellaan dialogisuutta ja yhteistä ymmärrystä kohtaamisen, kuulemisen ja tiedon jakamisen kautta. Vanhemmille tarjotaan osallisuutta niin tiedontuotantoon, kuin samalla arvioimaan lapsensa tilannetta ja omaa vanhemmuuttaan. Kerrotun tiedon tulee voida vaikuttaa prosessiin ja sen aikana tehtäviin päätöksiin. Tuotettu tieto dokumentoidaan, jolloin myös dokumentointi on osa osallisuutta, tuoden asiakkaan äänen kuuluviin asiakirjoihin. (Muukkonen 2013, 165–175.)

Tarjottu tuki ja apu ovat todennäköisesti tehokkaimmillaan, kun asiakas on itse saanut olla osallisena alusta asti selvityksen teossa ja suunnitelman laadinnassa sekä sen toteutuksessa; silloin myös sitoutuminen työskentelyyn on todennäköisesti vahvempaa. Lapsen voidaan nähdä hyötyvän vanhempien kanssa tehdystä sosiaalityöstä välillisesti ja vanhempien osallisuuden kautta lapsen on mahdollista saada parempaa ja oikeammin kohdennettua suojelua. (Muukkonen 2013, 165–175.)

Suomalaisessa tutkimuksessa isien osallisuus lastensuojelussa on selkeästi nousut mielenkiinnon kohteeksi pro-gradu ja kandidaatintutkielmissä. Esimerkiksi Elina Huttunen (2022) ja Laura Viemerö (2023) ovat tehneet Pro gradu - tutkielmansa isien osallisuuden toteutumisesta lastensuojelun palveluissa. Heidän tutkimustensa lähtökohtina ovat havainnot siitä, että isät ovat jääneet lastensuojelun työskentelyssä katveeseen. Anna Kivimäki-Covacic (2017) taas on tutkinut Pro gradussaan sitä, miten eronneet isät ovat kokeneet työskentelyn lastensuojelun sosiaalityöntekijän kanssa ja kuinka nämä isät ovat kokeneet tulleeensa kuulluiksi työskentelyn aikana. Kansainvälisesti isien osallisuutta lastensuojelussa on tutkittu runsaasti ja tutkimukset tuovat esille erityisesti tietoa siitä, mitkä tekijät estävät isien osallisuutta.

4 TUTKIMUSASETELMA

4.1 Tavoite, tehtävä ja tutkimuskysymys

Tämän tutkimuksen kohteena on isien osallisuus lastensuojelun kontekstissa. Tutkimuksen tavoitteena on lisätä ymmärrystä ja tuottaa tietoa lastensuojelun isien osallisuudesta, jotta sosiaalialan ammattilaiset voivat käytännön työssään toimia isien osallisuutta toteuttaen ja edistäen. Tutkimuksen tehtävänä on tarkastella lastensuojelun isien osallisuuteen vaikuttavia tekijöitä selvittäen erityisesti sitä, miten sosiaalityöntekijä voi edistää isien osallistumista ja osallisuuden toteutumista lastensuojelun asiakkuuden aikana. Tutkimuskysymykseni on:

Millaisia tekijöitä lastensuojelun sosiaalityöntekijän tulee ottaa huomioon edistääkseen isien osallisuutta?

Ronkaisen ym. (2011) mukaan hyvä tutkimuskysymys on perusteltu ja osuva, sekä se kohdentuu aiheeseen, jonka tutkiminen on tarpeellista. Hänen mukaansa tutkimuskysymykseen sisältyy myös aina joku lähtökohtainen oletamus. (Ronkainen, Pehkonen, Lindblom-Yläne & Paavilainen 2011, 44.) Olettamukseni on, että lastensuojelun isät ovat jääneet vähemmälle huomiolle lastensuojelun asiakkuuksien vanhemmuustyöskentelyssä äiteihin verrattuna, jonka vuoksi isien osallisuuden tutkiminen on tarpeellista. Oletan myös, että isien osallisuuteen vaikuttavat monet eri tekijät, joiden huomioiminen ja näkyväksi tuominen lisäisi sosiaalityöntekijän kykyä toimia

työssään isien osallisuutta tukien. Tutkimuksessa olen kiinnostunut niin lapsen biologisista isistä, sosiaalisista isistä, juridisista isistä kuin etäisistä.

4.2 Tutkimusmenetelmänä narratiivinen kirjallisuuskatsaus

Tämä tutkielma on toteutettu narratiivisena ts. kuvailevana kirjallisuuskatsauksena. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus on yleiskatsaus ilman tiukkoja ja tarkkoja sääntöjä (Salminen 2011, 6). Kirjallisuuskatsauksen tarkoituksena on tuoda esille ne näkökulmat ja tavat, joilla aihetta on jo tutkittu. Aikaisempien tutkimusten pohjalta tutkija tiivistää alkuperäistutkimuksissa olevan tiedon ja rakentaa uutta tietoa. Lähdeviitteiden avulla lukija pystyy tarkistamaan kirjallisuuskatsauksessa käytetyt lähteet ja arvioimaan niiden käyttöä tutkimuksessa. Kirjallisuuskatsauksessa keskitytään tutkimuksen kannalta olennaiseen kirjallisuuteen kuten tieteellisiin artikkeleihin ja tutkimusselosteisiin sekä muihin keskeisiin julkaisuihin. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 121.)

Narratiivisen katsauksen lähtökohtana on ilmiön ymmärtäminen ja sen yleisyyden selvittäminen. Ymmärtämisen lähtökohtana voi olla ilmiön kyseenalaistaminen, tunnistaminen, vahvistaminen tai aiempien tutkimusten herättämien kysymysten, ristiriitojen tai tietoaukkojen esille tuominen. Lähtökohtana on myös etsiä vastauksia siihen, mitä ilmiöstä jo tiedetään, mitkä ovat sen keskeiset käsitteet ja mitkä ovat käsitteiden keskinäiset suhteet sekä tunnistaa mahdollisen lisätutkimuksen tarve. (Vilka 2023, 21-24.) Menetelmä valikoitui siitä syystä, että tavoitteena oli lisätä ymmärrystä isien osallisuudesta lastensuojelutyössä ja siitä, miten osallisuutta voidaan edistää.

4.3 Aineistonhaku ja sisällönanalyysi

Tutkimuksen teoreettisen viitekehyksen sekä tutkielman aineiston lähteet on kerätty tammikuu - huhtikuu 2024 aikana. Kirjallisuuskatsauksessa tiedonhakua määrittelee kaksi arviointikriteeriä; aineiston kattavuus ja perusteellisuus suhteessa valittuihin tutkimuskysymyksiin (Vilka 2023, 95). Näin ollen lähteiden ja aineiston hankinta perustui valittuun aiheeseen, sen rajaukseen sekä siihen, mikä aineisto vastaa parhaiten

esitettyyn tutkimuskysymykseen. Hakusanat muotoutuivat keskeisten käsitteiden ympärille ja ne muokkautuivat prosessin edetessä.

Etsiessäni aineistoa huomasin, että Suomessa aihetta on tutkittu vähäisesti, jolloin katseeni kiinnittyi pitkälti kansainväliseen tutkimusaineistoon. Alkuperäinen ajatus oli tarkastella niin sosiaalihuollon kuin lastensuojelun asiakkuudessa olevien lasten isien osallisuutta, mutta suomalaisen ja ulkomaalaisten palvelujärjestelmien erilaisuuden vuoksi, päädyin tarkastelemaan aihetta vain lastensuojelun asiakkuuden kautta. Myös lastensuojelun järjestelmät voivat erota toisistaan maiden välillä, mutta järjestelmien eroavaisuudesta huolimatta, voidaan tällä tutkimuksella saavuttaa tietoa isien osallisuudesta ja siihen vaikuttavista tekijöistä, koska osallisuuden kokemuksen voidaan ajatella olevan universaali.

Olen aiemmin kertonut luvussa kaksi osallisuuden suhteesta osallistumisen käsitteeseen. Osallisuuden käsitteelle on hankala löytää muista kielistä sopivaa vastinetta (Nivala & Ryytänen 2013, 9). Päätin tässä tutkielmassa tarkastella isien osallisuutta osallistumisen kautta, sillä osallistuminen on väylä osallisuuteen ja yksilön kokemuksellisenä tunteena sosiaalinen osallisuus syntyy juuri osallistumisen kautta (Leeman & Hämäläinen 2016, 590–592). Päätös helpotti aineiston rajaamista ja englanninkielisten tutkimusten tarkastelua. Englannin kielessä osallisuutta on pyritty kuvaamaan esimerkiksi käsitteillä *participation*, *involvement*, *inclusion*, *citizen engagement* ja *social engagement* (Vuorenmaa 2016, 19–20). Osallisuuden ja osallistumisen käsitteistä olen tiedonhaussa käyttänyt englanninkielisiä termejä *involvement* ja *participation*, joita mm. Leeman & Hämäläinen (2016, 587–589) käyttävät kuvaillessaan asiakasosallisuuden jakautumista sen mukaan onko kyseessä asiakkaan osallistuminen (*participation*) vai osallisuus (*involvement*).

Tiedonhaussa käyttämiäni hakusanoja olivat osallisuus, osallistuminen, sosiaalityö, lastensuojelu, isä, isyys, vanhemmuus, sukupuolisensitiivisyys, sekä englanninkielisiä sanoja *involvement*, *participation*, *inclusion*, *social work*, *child welfare/protection*, *fathers*, *parenting*, *gender*, *gendered thinking*. Haussa olen hyödyntänyt hakusanojen ja hakulausekkeiden yhdistämiseen Boolean operaattoreita AND, OR ja NOT. Aineiston hankintaan käytin sähköisiä tietokantoja kuten EBSCO, Google

Scholar, Julkari, JYKDOK ja Finna. Teoreettiseen viitekehykseen olen hyödyntänyt lisäksi painettua kirjallisuutta. Osa aineistosta on löydetty valittujen tutkimusten lähdeviittausten avulla. Aineiston valinnassa olen hyödyntänyt sisään ottamisen ja poissulkemisen kriteereitä, jotka ovat tarkemmin kuvailtu taulukossa 1.

TAULUKKO 1 Aineiston valinta- ja poissulkukriteerit

Sisäänotto kriteeri	Poissulkukriteeri
Kieli: suomi, englanti, ruotsi	Jokin muu kieli kuin suomi, englanti tai ruotsi
Vertaisarvioitu julkaisu	Ei vertaisarvioitu julkaisu
Julkaistu vuonna 2010 tai myöhemmin	Julkaistu ennen vuotta 2010
Vastaa tutkimuskysymykseen	Ei vastaa tutkimuskysymykseen
Koko teksti saatavilla	Koko teksti ei saatavilla
Mainittu sosiaalityöntekijä	Ei mainittu sosiaalityöntekijää

Aineistoa tutkiessani tarkastelin ensin tutkielmia otsikkotasolla sekä abstraktien perusteella. Narratiivinen kirjallisuuskatsaus mahdollisti sen, että aineisto muokkaantui prosessin aikana. Aineistoa valitessa pyrin valikoimaan artikkeleita eri maista saadakseni laajempaa näkökulmaa. Aineistoa valitessa on tärkeää sen jatkuva arviointi, ja laadunarvioinnissa olen pyrkinyt kiinnittämään huomiota tutkimusten luotettavuuteen, sovellettavuuteen, siirrettävyyteen sekä yleistettävyyteen (kts. Vilkkä 2023, 93). Aineiston haussa tärkeimpänä hakukriteerinä on ollut tutkimuksen vastaaminen tutkimuskysymykseen. Käsittelen aihetta sosiaalityöntekijän näkökulmasta, jonka vuoksi aineistoon on valikoitunut tutkimuksia, jotka käsittelevät nimenomaan sosiaalityöntekijän roolia osallisuuden edistäjänä eikä esimerkiksi perhetyöntekijän roolia.

Lopullinen tutkimusaineisto koostuu yhdestätoista (11) vertaisarvioidusta tutkimusartikkelista ja väitöskirjasta, jotka on toteutettu Suomessa, Yhdysvalloissa, Israelissa, Norjassa, Englannissa sekä yksi yhteistyötutkimuksena Englannissa, Irlannissa, Norjassa ja Ruotsissa toteutettu tutkimus. Tutkimuksen aineisto ja kuvaus tutkimuksesta löytyvät liitteestä 1. Uusi tieto syntyy analysoimalla alkuperäistutkimuksissa esille tulevia havaintoja (Vilkkä 2023, 86) ja aineiston pilkkomiseen, luokitteluun ja analyysiin olen hyödyntänyt kirjallisuuskatsauksissa käytettävää sisällönanalyysiä ja teemoittelua (liite 2). Analyysin tekemisen aloitin lukemalla valitut tutkimusartikkelit

ja tekemällä niistä muistiinpanoja. Tämän jälkeen palasin lukemaan vielä artikkelien tulososiot kiinnittäen erityisesti huomiota siihen, mitkä asiat tuloksissa vastaa tutkimuskysymykseen. Otin ylös itselleni tulososioista omaan tutkimuskysymykseeni vastaavat lyhyet nostot ja pyrin etsimään aineiston teemoista toistuvuuksia. Toistuvuuksien kautta lähdin muodostamaan alateemoja ja niiden avulla laajempia yläteemoja. Osa teemoista jäi lopullisesta tutkielmasta pois, sillä niiden relevanttius tutkimuskysymykseen nähden ei vahvistunut tutkimuksen edetessä. Lopulliseksi viideksi yläteemaksi analyysi tuotti niin isäkohtaisia, työntekijäkohtaisia kuin rakenteellisia tekijöitä.

4.4 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Hyvä tieteellinen käytäntö toteutuu, kun tutkimuksen kaikissa vaiheissa noudatetaan rehellisyyttä, huolellisuutta ja tarkkuutta (Vuori 2021). Kirjallisuuskatsauksissa on eettisesti tärkeää, että tutkija esittää tutkimusten tulokset oikeassa valossa suosimatta tiettyjä tulkintoja tai näkökulmia. Mikäli painotetaan tiettyä näkökulmaa, tulee se tehdä tietoisesti ja läpinäkyvästi sekä perustellen valintojaan. Työskentelyn tulee olla kauttaaltaan läpinäkyvää ja luotettavaa. (Vilka 2023, 99.)

Narratiivisen kirjallisuuskatsauksen vahvuus on, että prosessia voi mukauttaa saatujen havaintojen suuntaamana (Vilka 2023, 20). Tämä toteutui oman prosessin aikana, sillä analyysivaiheessa osa jo valitsemastani aineistosta valikoitui pois ja tilalle valitsin tutkimuskysymykseen paremmin vastaavia artikkeleita. Narratiivisen otteen riskinä taas voi olla, että se tuottaa puolueellista tietoa tai johdattelee tuloksia tehdyn aineistovalinnan kautta tai se voi sisältää tekijän ennakkoluuloja (Salminen 2011, 7; Vilka 2023, 20). Tutkimuksen aikana olen tutkijana pyrkinyt objektiivisuuteen ja reflektoimaan omaa suhdettani ja ennako-olettamuksiani aiheeseen, jotta aineisto valikoituu mahdollisimman laajalla näköalalla. Olen kiinnittänyt huomiota myös teorian tuomiin näkökulmiin ja seikkoihin tutkiessani aineistoa, jolloin tutkielmani voidaan nähdä olevan teoriaan sidonnainen tutkielma (Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto 2009).

5 SOSIAALITYÖNTEKIJÄ ISIEN OSALLISUUDEN EDISTÄJÄNÄ

5.1 Ammattitaito ja asenteet osallisuutta edistämässä ja estämässä

Vaikka isät säätelevät omalta osaltaan osallistumisestaan työskentelyyn, voi sosiaalityöntekijän työllä merkittävästi vaikuttaa siihen, kuinka isät ja heidän isyytensä tulevat huomioiduksi lasten asiakkuuden aikana (Pelkonen 2023, 191). Jotta isien osallisuus lastensuojelun työskentelyn aikana voidaan varmistaa, tulee lastensuojelun työntekijöillä olla riittävä ammattitaito isien kanssa työskentelyyn ja heidän erityisten tarpeiden kohtaamiseen. Työntekijöiden on tärkeää ymmärtää ja arvostaa syitä, joiden vuoksi isät on tärkeää ottaa mukaan lastensuojelun "ydintoimintaan" (Zanoni, Warburton, Bussey & McMaugh 2013, 1066).

Sosiaalityöntekijällä tulee olla taitoja luoda vuorovaikutuksellinen suhde asiakkaaseen samalla kun arvioi tämän vanhemmuuden kykyjä. Sosiaalityöntekijän roolina on rohkaista ja kannustaa isiä työskentelemään kohti tavoitteita ja näin ollen kasvatamaan heidän itseluottamustaan voimaantumisen tunteen kautta. (Coakley ym. 2018, 371.) Coakleyn ym. (2018) tutkimuksen mukaan työntekijät, jotka olivat saaneet koulutusta isien osallistamiseen, ottivat isät lähtökohtaisesti paremmin huomioon työskentelyn aikana. Zanoni ym. (2013) havaitsivat myös ammattitaidon ja etenkin mies työn osaamisen merkityksen. Työntekijät kertoivat heillä olleen puutteellisia tietoja

isien kanssa työskentelystä siitä huolimatta, että työntekijät olivat itse miespuolisia. (Coakley ym. 2018, 365–371; Zanoni ym. 2013, 1057.)

Sosiaalityöntekijöiden on tärkeää ottaa huomioon joko tietoisesti tai tiedostamattomasti käsillä olevat valtaristiriidat, joiden voidaan nähdä olevan jatkuvasti läsnä työskentelyn aikana. On havaittu, että työntekijän ollessa nainen ja asiakkaan ollessa mies, on luottamuksellisen suhteen luominen työläämpää ja aikaa vievää. Luottamuksuhteen rakentaminen on kuitenkin asiakas-työntekijäsuhteen kannalta ensisijaisen tärkeää. Mikäli sosiaalityöntekijä ei tunnista valtasuhteita, voi tämä tiedostamattaan luoda turvattoman ilmapiirin, jossa miesasiakas ei koe oloaan turvalliseksi. (Baum 2015, 424–425.) Työntekijät, jotka pyrkivät sitouttamaan isiä työskentelyyn vallan käytön sijaan, onnistuivat saamaan isät paremmin yhteistyöhön kanssaan (Zanoni ym. 2013, 1066).

Pelkonen (2023) toteaa, että sosiaalityöntekijä säätelee omalla toiminnallaan isyyttä sen mukaan, kuinka aktiivisesti hän kutsuu isiä mukaan työskentelyyn ja tukee isiä osallistumaan. Pelkosen tutkimuksessa aineistona oli lastensuojelussa laaditut vanhempien lakisääteiset asiakassuunnitelmat, joita havaittiin tehtävän suhteessa vähemmän isille kuin äideille (N=1904 vanhemman asiakassuunnitelmaa, joista äideille oli laadittu 1185kpl ja isille 719 kpl). Koska isille laadittuja asiakassuunnitelmia oli suhteessa vähemmän, jäi tulkittavaksi, passivoiko sosiaalityöntekijä omalla toiminnallaan isiä tai estääkö hän isien osallistumista. Isyyden tukeminen näkyi asiakirjoissa niukasti, vaikka kyseessä oli nimenomaan vanhemman asiakassuunnitelma. Pelkonen tuo esille, että sosiaalityöntekijällä on valta vaikuttaa omilla valinnoillaan siihen, mikälainen kuva isästä ja tämän isyydestä asiakirjojen perusteella saadaan. (Pelkonen 2023, 175–178, 191).

Sosiaalityöntekijän positiivisen asenteen on nähty olevan yhteydessä isien osallisuuden asteisiin ja työskentelyyn sitoutumiseen (Mykkänen ym. 2017, 12; Coakley ym. 2018, 366.) Sosiaalityöntekijän taidot ja asenteet vaikuttivat suunnitelmaan kirjatujen tavoitteiden toteutumiseen ja siihen, kuinka hyvin isät sitoutuivat toteuttamaan asetettuja tavoitteita. Myönteiseen lopputulokseen asiakassuunnitelmien tavoitteiden toteutumisessa isät kokivat pääsevänsä työntekijöiden kanssa, jotka olivat

myötätuntoisia, kunnioittavia ja päteviä. Sosiaalityöntekijän asenteen nähtiin olevan yhteydessä isien luottamukseen ja ymmärrykseen suhteessa lapselle tehtyyn asiakassuunnitelmaan jopa enemmän, kuin työntekijän ammattitaidon. Isät, jotka kokivat tulensa kuulluksi sosiaalityöntekijän toimesta, osoittivat suurempaa luottamusta ja ymmärrystä. Tuloksen ei nähty olevan yllättävä, sillä asenne saattaa näkyä enemmän ulospäin, kuin ammattitaito. (Coakley ym. 2018, 365–371.) Sosiaalityöntekijän on hyvä muistaa, että toisinaan isät kaipaavat vain muistutusta siitä, että he ovat arvokkaita lapsilleen, saadakseen motivaatiota lapsen asioihin osallistumiseen (Skårstad Storhaug 2013, 1755).

5.2 Oman sekä asiakkaan kokemuksellisen taustan tunnistaminen

Isän kykyyn ja tahtotilaan osallistua lastensuojelun työskentelyyn voi vaikuttaa isän omat aikaisemmat kokemukset ja näiden kautta syntynyt epäluottamus lastensuojelun kanssa toimimisesta (Coakley ym. 2018, 372). Myös sosiaalityöntekijän omakohdaiset elämän kokemukset vaikuttavat tapaan tehdä työtä ja näin ollen heidän tulee olla tietoisia näiden kokemusten vaikutuksista ammatilliseen toimintaansa, voidakseen työskennellä tehokkaasti. Työntekijän oman isäsuhteen on nähty vaikuttavan sosiaalityöntekijän kykyyn ja tapaan toimia miesasiakkaiden kanssa. Suhteen merkitys näyttäytyy joko tietoisesti tai tiedostamatta. (Baum 2015, 425.) Coakleyn ym. (2014) tutkimuksen mukaan sosiaalityöntekijän oman isäsuhteen ja isien kanssa työskentelyn luontevuuden välillä on merkittävä yhteys. Työntekijöiden, joiden oma isäsuhte oli vahva ja terveellä pohjalla, kokivat isien kanssa työskentelyn helpommaksi. (Coakley, Kelley & Bartlett 2014, 5.)

Sosiaalityöntekijän ja isän asiakassuhteeseen voi tutkimusten mukaan vaikuttaa molemminpuolinen pelko, joka taas voi osaltaan olla vaikuttamassa isien osallisuuteen. Zanonin ym. (2013) ja Baumin (2015) tutkimuksissa havaittiin, että työntekijät saattavat pelätä miesasiakkaita. Pelko voi vaikuttaa työntekijän ja asiakkaan väliseen vuorovaikutukseen ja jopa siihen, että miesasiakkaita vältellään. Jotta sosiaalityöntekijä voi käsitellä pelkoon liittyviä tunteita, tulee hänen ensin tiedostaa ja työstää omia

pelkojaan suhteessa miesasiakkaan kanssa työskentelyyn. Sosiaalityöntekijän tulee muistaa, että pelko voi olla molemminpuolista. Pelkoon voi myös liittyä osaamattomuus työskennellä miesten kanssa; etenkin miesten, joilla on mielenterveydellisiä haasteita, päihteiden käyttöä tai väkivaltaista käytöstä. Toisinaan isät on saatettu leimata jo valmiiksi vaarallisiksi, ilman että työntekijä on tavannut heitä. (emt. 2013, 1060; emt. 2015, 424–425.) Lastensuojelun kontekstissa vanhempien tunteiden tunnistaminen ja ymmärtäminen on tärkeää, sillä tunteet ovat väistämättä läsnä vanhempien ja sosiaalityöntekijöiden kohtaamisissa. Tunteiden kohtaaminen vaatii sosiaalityöntekijän ammattitaitoa edellyttäen tunteiden käsittelemistä myötätuntoisesti, ymmärtäväisesti ja kunnioittavasti. (Pelkonen 2023, 191.)

Pelkonen (2023) nosti tutkimuksessaan esille pohdinnan siitä, onko sosiaalityöntekijän omakohtaiset kokemukset, historia ja tunteet voineet vaikuttaa isille tehtyjen asiakassuunnitelmien vähäiseen määrään suhteessa äideille laadittuihin suunnitelmiin. Tuloksissa ei suoranaisesti näkynyt äitien kanssa työskentelyä korostavia sosiaalityöntekijän asenteita ja kulttuurisia merkityksiä, mutta tutkija tuo kuitenkin esille pohdinnan, että nämä saattavat elää näkymättöminä tai vaikuttaa lastensuojelun instituutiossa. Lastensuojelun työskentelykulttuuri ja vanhempien sukupuoli voivat vaikuttaa isyyteen isien osallistumista ja sitoutumista heikentäen tai estäen. (emt. 178–179.)

5.3 Sukupuoleen liittyvien erojen huomioiminen

Sukupuoliin liittyvät stereotypiat ja sosiaaliset roolit limittyvät toisiinsa. Vanhemmuus on sosiaalinen rooli, joka perustuu sukupuolen odotuksiin. Perinteinen perhemalli kehittyneissä Länsimaissa perustuu kodin ulkopuolella töissä käyviin isiin ja kotona lapsen kasvatuksesta ja kodintöistä huolehtivaan äitiin. Kuitenkin yhteiskunnallisesti isyyden ja äitiyden rooli-odotukset ovat muuttuneet ja isät ottavat yhä enemmän roolia lasten kasvatukseen ja huolenpitoon liittyen sekä osallistuvat enemmän kotitöihin. Lastensuojelun sosiaalityöntekijät eivät ole immuuneja kulttuurisille

stereotypioille ja sukupuoli-odotuksille, vaan näillä voi olla vaikutusta perheiden kanssa tehtävään työhön. (Brewsaugh, Masyn & Salloum 2018, 133–134)

Brewsaugh ym. (2018) tutkimuksen mukaan, sosiaalityöntekijöiden seksismin ja isien osallisuuden ja työskentelyyn osallistumisen välillä ei nähty suurta yhteyttä. Työntekijöiden seksismi ei siis vaikuttanut heidän tapansa ottaa isiä osallisiksi lastensuojelun prosesseihin. Brewsaugh ym. (2018) toteavat kuitenkin, että aikaisemmissa tutkimuksissa on nähty viitteitä siitä, että seksismi vaikuttaa työntekijöiden tapaan kohdata isiä sekä halukkuuteen ottaa isiä mukaan työskentelyyn. Lastensuojelussa työtä tekevien tulisi olla tietoisia sukupuoliin liittyvien uskomusten vaikutuksista perheisiin, organisaatioihin ja yhteisöihin sekä peilata uskomuksia omaan toimintaansa. Sosiaalityön opetussuunnitelmiin tulisi tutkimuksen mukaan sisällyttää miesten kanssa työskentelyyn liittyvää sisältöä, kuten maskuliinisuuden ymmärtämistä. Lastensuojelun työntekijöitä tulisi kouluttaa tunnistamaan mahdollisia ennakkoluulojaan, jotka estävät heidän kykyjään ottaa isät asianmukaisesti mukaan lastensuojelun prosesseihin. (Brewsaugh ym. 2018, 142.)

Sosiaalityöntekijältä odotetaan myös sukupuolisensitiivistä työtettä sekä sukupuoleen keskittyvää havainnointia (Hiitola 2015; Philip ym. 2018, 2305). Sukupuolisensitiivisen lähestymistavan käyttöönotto ja kehittäminen käytäntöön vaatii niin sosiaalityöntekijän ammattitaitoa, kuin organisaation ja johdon tukea. On tärkeää huomioda, että isät ja äidit kohtaavat erilaisia odotuksia, mahdollisuuksia ja rajoituksia vanhemmuutensa ympärillä. Laajemman isäelämän ymmärtäminen nähdään tärkeänä ja sosiaalityöntekijän on oleellista nähdä isä kokonaisuutena, jolla on muitakin rooleja elämässä kuin isyys ja muitakin haasteita, jotka eivät ole suoranaisesti suhteessa vanhemmuuteen. (Philip ym. 2018, 2305; Baum 2015, 424.) Philip ym. (2019) toteavat, että vaikka sosiaalityössä on pitkään oltu huolissaan sukupuolten välisestä tasa-arvosta, ei naisten ja miesten välisiä sukupuoleen liittyviä eroja tule olla huomioida. Sekä isät että äidit tulisivat ottaa huomioon rutiininomaisesti ja aktiivisesti lastensa suojelemiseen. (emt. 2019, 2305.)

On tärkeää myös ymmärtää, että isät voivat tuoda esille tunteitaan eri tavalla ja esimerkiksi miehen ahdistus saattaa ilmetä eri tavalla, eri vaiheessa kriisiä tai olla

vaikeammin tunnistettavissa kuin naisten. Isien tavoissa kertoa asioista on eroja suhteessa äiteihin ja isien on kuvailtu olevan suoraviivaisempia kerronnassaan, uskaltaen myös vastustaa työntekijää. Äitien nähtiin olevan parempia kommunikoimaan ja sanoittamaan tunteitaan sekä ymmärtämään sosiaalityön kieltä. Isät kokivat työntekijöiden kysyvän kysymyksiä, joihin isät eivät tienneet, miten vastata. (Baum 2015, 422–424, Skårstad Stårhaug 2013, 1756.) Philipin ym. (2019) tutkimuksessa taas havaittiin, että vihan tunteisiin suhtauduttiin eri tavoin miesten ja naisten esittäminä. Tunteiden, kuten vihan, osoittamisen nähtiin voivan vaikuttaa isän ja sosiaalityöntekijän väliseen suhteeseen ja työskentelyn etenemiseen. (Philip 2019, 2296–2300.)

Kuten Philip ym. (2018), toteaa myös Skårstad Stårhaug (2013) tutkimuksessaan, että isät ja äidit nähdään luonteeltaan erilaisina ja siksi heitä kohtaan on erilaisia odotuksia. Tutkimuksessa sosiaalityöntekijät pohtivat, odottavatko he eri asioita isiltä ja äideiltä. Työntekijät olivat tietoisia siitä, että isän toiminta saattoi tehdä heihin helpommin positiivisen vaikutuksen, kuin äidin samankaltainen toiminta. Voitiin myös havaita, että lapsesta oltiin enemmän huolissaan, mikäli äidillä oli esimerkiksi psykisiä ongelmia, kuin jos isällä oli samoja haasteita. Isä saatettiin myös auttaa matalammalla kynnyksellä kuin äitejä ja tarjota enemmän palveluita isille, kuin samassa tilanteissa oleville äideille. (Skårstad Storhaug 2013, 1756.) Sukupuoleen liittyviin eroihin liittyvät myös vallitsevat stereotypiat, jotka voivat vaikuttaa myös osallisuuden mahdollisuuksiin. Tutkimusten perusteella isät kohdataan lähtökohtaisesti ongelmallisina miehinä (Hiitola 2015, 253), vaikeina asiakkaina (Zanoni ym. 2013, 1059) tai riskitekijöinä (Nygren, Walsh, Ellingsen & Christie 2018, 152).

Hiitolan (2015) tutkimuksessa todetaan, että sukupuoli ohitetaan usein asiakirjoissa, etenkin kerrottaessa väkivallasta, jolloin tekijä jätetään mainitsematta. Kerronta välittyy perhekeskeisenä sukupuolen ohittavana kuvailuna. Sukupuolineutraalia kuvailua esiintyi etenkin ydinperheiden kohdalla, jolloin isyyskuvaukset olivat harvinaisempia. Sukupuolten tasa-arvoisuuden puhe on vahvaa etenkin Pohjoismaissa, ja tasa-arvon ideaali voi johtaa vanhemmuuden haasteiden kuvailuun sukupuolineutraalina. Vaikkakin sukupuolineutraali kuvaustapa voi kertoa tapahtumista varsin yksityiskohtaisesti, olisi konkreettinen kuvailu isästä tai äidistä tärkeää, jotta

vanhempien erilliset ongelmat tai vahvuudet tulisi kuvatuiksi sekä perheenjäsenten erilaiset kokemukset tulisivat näkyviksi. (Hiitola 2015, 97–104, 242–254.)

Nygrenin ym. (2018) tutkimuksen mukaan, sosiaalityöntekijät olivat tietoisia siitä, että isät tulisi ottaa enemmän huomioon ja osallistaa lapsen asioihin. Tämä nähtiin sukupuolten tasa-arvon noudattamisena. Norjassa kuitenkin isien huomioon ottamisen ja sen tärkeyden tunnustamisen nähtiin johtuvan siitä, että työntekijöitä oli kritisoitu liian vähäisestä isien osallistamisesta, etenkin isien kohdalla, jotka eivät asu lastensa kanssa, ei niinkään siitä, että se olisi tasa-arvon noudattamista. (Nygren ym. 2018, 151.) Myös Zanoni ym. (2013, 1057) tuo katsauksessaan esille, että vaikka isien tärkeys ja heidän mukaansa ottamisen hyödyt tunnustetaan, oli työntekijöiden tosiasiallinen sitoutumien isien kanssa työskentelyyn hyvin rajallista.

Isien vanhemmuus näyttäytyy osittain erilaisena kuin äitien vanhemmuus ja isillä saattaa olla erilainen kiintymyssuhde rooli, kuin äidillä. Isillä saattaa olla erilaisia tarpeita ja ongelmia äiteihin verrattuna. Isätaipaiset tekijät tulisi näin ollen ottaa huomioon isien kanssa työskennellessä, jotta heille voidaan tarjota oikeanlaisia puuttumisen keinoja. (Zanoni ym. 2013, 1065.)

5.4 Isien kutsuminen vanhemmuuteen

Isien osallistumiseen vahvasti vaikuttavana tekijänä näyttäytyy vanhemmuuden rooleihin liittyvä historiamme. Äitien on ajateltu olevan lasten hoivasta vastuussa oleva vanhempi, vaikkakin kulttuurin muutosta asian suhteen on nähty tapahtuvan. Isien odotetaan olevan enemmän osallisina lastensa elämässä ja heillä on myös yhä paremmat lailliset oikeudet sekä velvollisuudet isänä olemiseen. Myös kiintymyssuhdeteorian kehittyminen ja tutkiminen on vahvistanut suurelta osin isän merkitystä ja tärkeyttä lapsensa elämässä. (Nygren ym. 2018, 2.)

Tutkimustulokset osoittavat, että lastensuojelutyö vaikuttaa olevan edelleen työskentelyltään äitikeskeistä ja sosiaalityöntekijät epäonnistuvat ottamaan isiä mukaan työskentelyyn, huolimatta isien rooliin liittyvistä yhteiskunnallisista muutoksista. Isien osallistaminen vahvaan vanhemmuuteen on sosiaalityön näkökulmasta

todettu tärkeäksi ja on osoitettu, että tämä johtaa parempiin tuloksiin lasten ja perheiden kanssa työskennellessä. Kuitenkin tästä huolimatta, lastensuojelun työntekijät jatkavat päähuomionsa kiinnittämisen äitien kanssa työskentelyyn ja isät jäävät vähemmälle huomiolle työskentelyssä. (Nygren ym. 2018, 148; Skårstad Storhaug 2013, 1751–1758.)

Nygrenin ym. (2018) tutkimuksen mukaan sosiaalityöntekijät asettivat äidit perheen lasten ensisijaiseksi hoitajiksi jättäen isät toistuvasti vähemmälle huomiolle työskentelyn aikana. (emt. 2018, 151.) Myös Hiitola (2015) havaitsi tutkimuksessaan, että isiä ei erityisesti kutsuttu vanhemmuuteen eikä heitä vastuullistettu vanhempina samalla tavalla, kuin äitejä. Isiä ei myöskään arvioitu työntekijän toimesta samalla tavalla kuin äitejä eikä heiltä odotettu lasten suhteen samanlaista omistautumista kuin äideiltä. (emt. 2015, 253.)

Toissijaisena vanhempana kohtaaminen ja isien kanssa työskentelemisen vähyys suhteessa äitien kanssa tehtävään työhön näkyi tarkasteltaessa lastensuojelun asiakasiakirjoja. Hiitolan (2015) havainnon mukaan äitejä kuvaillaan lastensuojelun huostaanottoihin liittyvissä asiakirjoissa isiä useammin ja laajemmin; näin tehtiin myös silloin, kun lapsi asui isän ja äidin kanssa ydinperheessä (emt. 2015, 243). Isyyttä ei painotettu perheammattilaisten teksteissä ja isyys pysyi taka-alalla pohdittaessa vanhemmuuden epäonnistumista. Isistä puhuttiin lähinnä silloin, kun he olivat päihdeongelmaisia tai väkivaltaisia. Isien suhdetta lapseen ei kuvailtu samalla tavalla kuin äitien. (emt. 2015, 98.)

Isien kohtaamiseen toissijaisena vanhempana voi vaikuttaa myös äitien rooli isien vanhemmuuden portinvartijana. Tutkimusten perusteella äitien toiminnalla on vahva merkitys isien osallisuuden taustalla. Äidit saattavat jättää kertomatta lastensuojelun asiakkuudesta isälle, jättää isät ulkopuolelle lapsensa elämästä, aliarvioida isän osallistumisen tarpeellisuutta tai jättää kertomatta isän tietoja työntekijälle. Joissain tapauksissa äidit eivät yksinkertaisesti halunneet isän osallistuvan työskentelyyn. Äidit saattoivat kertoa isistä vähäisesti tai hyvin negatiivisessa valossa. (Mykkänen ym. 2017, 8; Skårstad Storhaug 2013, 1752; Coakley ym. 2018, 372; Zaroni ym. 2013, 1055.) Äitien ”portinvartijuus” saattoi olla myös työntekijälähtöistä, sillä Hiitolan

(2015) mukaan äideille saatettiin määritellä tehtäväksi lasten rajoittamisen lisäksi myös isien rajoittaminen (Hiitola 2015, 253).

5.5 Resurssit ja palvelut osallisuutta mahdollistamassa

Saatavilla olevat resurssit ja tehokkaat käytännöt vaikuttavat työntekijän mahdollisuuksiin osallistaa isiä osaksi työskentelyä. Zanoni ym. (2013) toivat tutkimuksessaan esille työntekijöiden kokemuksen siitä, että isien mukaan ottaminen työskentelyyn lisäsi heidän työtaakkaansa, jonka vuoksi koettiin tärkeämpänä ja arvokkaammaksi ajankäytöksi keskittää työskentelyä äiteihin ja olettaa, että isät olivat ”poissa”. (Coakley ym. 2018, 365–371; Zanoni ym. 2013, 1057.) Myös Skårstad Storhaugin (2013) tutkimuksessa sosiaalityöntekijät toivat esille rajalliset resurssit ja niiden vaikutukset isien kanssa tehtävään työhön. Tutkimukseen osallistuneet työntekijät pohtivat, kuinka paljon aikaa ja resursseja vähäistä kiinnostusta osoittavaa isää kohtaan tulisi antaa. Työntekijät toivat esille yrityksensä tavoittaa isiä ja kokivat isien ajoittain itse vetäytyvän tai olevan vastaamatta yhteydenottoihin. Etenkin tapauksissa, jossa oli tiedossa isän problemaattinen historia tai isät kuvailtiin hankalina muiden toimesta, kokivat työntekijät, että heillä oli harvoin aikaa tutkia asiaa läpikotaisin selvittääkseen, olisiko isällä kykyjä toimia voimavarana lapselle. (emt. 2013, 1754.) Kuitenkin nähtävissä on, että tilaa ja riittävästi aikaa antamalla voidaan nostaa isien osallistumisen tasoa lastensuojelun toimissa. Isille on tärkeää selittää, mitä heiltä työskentelyn aikana vaaditaan, mitä osallistumattomuudesta seuraa sekä antaa aikaa kysymyksille. (Mykänen ym. 2017, 12; Coakley ym. 2018, 372).

Tutkimusten mukaan isät uskovat, että useimmat palvelut ovat kohdennettu äideille, eivätkä ne näin ollen vastaa isien tarpeisiin. Isien uskomusten vuoksi, sosiaalityöntekijöiden olisi tärkeää kutsua isiä aktiivisesti osaksi työskentelyä, sillä vanhemmille suunnatut palvelut saattavat ensisijaisesti houkutella vain äitejä. (Zanoni ym, 2013, 1066.) Isien on nähty tarvitsevan erityisesti heille suunnattuja palveluita, eikä vain yritystä osallistaa heitä palveluihin, jotka ovat suunniteltu äitien tarpeista lähtien. Isien ja äitien tavat toimia vanhempina ovat joiltain osin poikkeavia, jonka vuoksi

isien voidaan nähdä hyötyvän erityisesti isille suunnatuista tukitoimista. (Mykkänen ym. 2017, 7–12; Zanoni ym. 2013, 1060–1065.)

Isille suunnattujen palveluiden avulla voidaan tuottaa positiivisia tuloksia niin isien kuin koko perheen tilanteeseen. Isille suunniteltujen palveluiden on nähty tukevan mm. isien kuntoutumista, kasvattaneen vanhemmuuden taitoja ja itsevarmuutta toimia vanhempana. Isät ovat saaneet heille suunnattujen palveluiden kautta kokemuksen yhdenvertaisuudesta ja niiden avulla on voitu vastata isien erityisiin tarpeisiin. (Mykkänen ym. 2017, 7–12; Zanoni ym. 2013, 1060–1065.) Isien nähdään hyötyvän mm. erilaisista vertaisryhmätoiminnoista, työpajoista, isien tukiryhmistä, mielenterveys- ja päihdeohjauksesta, asumisavusta ja oikeusavusta. (Coakley ym. 2014, 9; Mykkänen ym. 2017, 10.)

Jotta isille voidaan tarjota oikeanlaisia palveluita, tulisi työntekijällä olla tiedossa, kuinka isät suhtautuvat sosiaalihuollon palveluihin (Baum, 2015) ja oikeisiin palveluihin ohjaamiseen tulee myös kiinnittää huomiota, jotta isä tulee autetuksi tilanteessaan kokonaisvaltaisesti (Pelkonen 2023, 176). Huomionarvoista on se, että isille saatetaan suositella vähemmän palveluita kuin äideille, vaikka vanhemmilla olisi samankaltaisia ongelmia (Zanoni ym. 2013, 1057). Isien nähdään olevan erilaisten lähestymistapojen ja palveluiden tarpeessa, kuin mitä lastensuojeluvirastot yleensä tarjoavat. Tämän takia isälähtöisten tarpeiden huomioiminen nähdään palveluihin ohjaamisessa tärkeinä. (Coakley ym. 2014, 9.) Palveluiden kehittämisen kannalta olisi tärkeää arvioida ne osa-alueet, joilla isät tarvitsevat tukea. Näin organisaatiot pystyisivät tarjoamaan isille suunnattuja palveluita, joka taas parantaisi isien kokemusta työskentelystä sosiaalityöntekijän kanssa. Isille suunnatut palvelut tukisivat mahdollisuuksia saada isät osallisiksi työskentelyyn. Isille suunnattujen palveluiden avulla voitaisiin saada kauaskantoisia tuloksia, ja isät voisivat onnistuneesti jatkaa vanhemmuuttaan lastensuojelun asiakkuuden päättymisen jälkeen. (Coakley ym. 2018, 373.)

6 JOHTOPÄÄTÖKSIÄ

Tämän tutkielman teon lähtökohtana on ollut lastensuojelun asiakkaiden osallisuuden vahvistamisen merkityksellisyys, joka on tuotu esille useissa ajankohtaisissa raporteissa ja toimenpide-ehdotuksissa. Holmin ym. (2023) mukaan lastensuojelun kokonaisuudistuksessa nähdään tärkeänä, että lapsen ja vanhempien osallisuus tulee olla läpileikkaava periaate. Asiakkaan osallisuus voi helposti jäädä puheen tasolle, mikäli käytännöt eivät tue osallisuuden toteutumista. Lastensuojelussa osallisuus vaatii konkreettisia tekoja ja toimivia rakenteita toteutuakseen. (Holmi & Kekkonen 2023; Hoikkala ym. 2023.) Tutkielman tehtävänä oli tarkastella lastensuojelun isien osallisuutta ja sitä, millaisia tekijöitä sosiaalityöntekijän tulee ottaa huomioon edistääkseen isien osallisuutta. Tutkimustulosten perusteella isien osallisuuteen vaikuttaviksi tekijöiksi esille nousi niin isäkohtaisia kuin rakenteellisiakin tekijöitä.

Tutkielman tuloksissa kävi ilmi, että sosiaalityöntekijän ammattitaito ja asenne sekä niihin liittyvät tekijät ovat merkittävässä roolissa isien osallisuuden toteutumisen kannalta. Sosiaalityöntekijällä tulee olla taitoa luoda asiakkaan kanssa vuorovaikutuksellinen suhde, sillä osallisuuden kokemuksellinen tunne syntyy nimenomaan vuorovaikutuksen kautta (kts. Raivio & Karjalainen 2013). Sosiaalityöntekijän on tärkeä tunnistaa oman sekä asiakkaan kokemuksellisen taustan vaikutukset niin vuorovaikutussuhteen syntymisessä kuin tavassa tehdä työtä ja vastaanottaa apua. Tutkimusten perusteella nähdään tärkeänä kouluttaa sosiaalityöntekijöitä työskentelemään miesten ja isien kanssa, sillä työntekijät, jotka olivat saaneet koulutusta isien kanssa työskentelyyn, ottivat isät lähtökohtaisesti paremmin huomioon työskentelyn aikana.

Paasivirta ym. (2023) ovat todenneet oivaltavasti, että ”osallisuutta edistävä asenne osana ammatillista osaamista näyttäytyy asiakkaiden arjessa konkreettisina tekoina”. Sosiaalityöntekijän tulee ottaa myös huomioon edelleen vahvana elävä käsitys äideistä lapsen ensisijaisena vanhempana, ja muistaa, että isien kohtaaminen toissijaisena vanhempana ei edistä isien osallisuutta.

On todettua, että lastensuojelun palveluvalikon on toisinaan nähty olevan liian ohut, ja kaikille asiakasryhmille ei ole tarjolla riittävän monipuolisia auttamisen keinoja (Heinonen 2013, 243–255). Katsauksen tulosten perusteella lastensuojelutyöhön kaivataan niin työntekijöiden kuin isienkin mielestä nimenomaan isien tarpeista lähtöisin räätälöityjä palveluita, kuten erilaisia isille suunnattuja ryhmiä. Oikeanlaisten palveluiden avulla sosiaalityöntekijät voisivat tukea isien osallisuutta ja sitoutumista työskentelyyn. Ajattelen, että rakenteellisen sosiaalityön merkitys korostuu juuri näissä tilanteissa, jolloin käytännön työssä havaitaan puutteita palveluissa. Rakenteellisen sosiaalityön avulla sosiaalityöntekijöiden on mahdollista tuoda esille ja tehdä näkyväksi asiakkaiden tarpeita.

Palveluiden kohdentaminen asiakkaiden yksilöllisiä tarpeita vastaaviksi ja yleiset palveluvalikon laajentamisen tarpeet on huomioitu viime aikoina myös lastensuojelun uudistamiseen liittyvissä raporteissa. Vuoden 2023 Lasten suojelemisen nykytila ja tulevaisuus -julkaisun tulokset kertovat, että kuntien ja kuntayhtymien palvelut eivät riitä kattamaan lasten ja perheiden monimuotoisia tarpeita. Tärkeäksi nähdään asiakaslähtöinen palveluiden kohdentaminen sekä lastensuojelun palveluvalikon laajentaminen. (Holmi & Kekkonen 2023.) Myös Sosiaali- ja terveysministeriö on huomioinut vuonna 2023 Lastensuojelun kokonaisuudistuksen valmistelun raportissaan nykyisen palvelujärjestelmän olevan pirstaleinen ja palveluiden olevan rakennettu organisaatiolähtöisesti. Raportin mukaan nykyiset palveluprosessit eivät jousa riittävästi asiakkaan yksilöllisen tarpeen mukaan. Myös eri perheenjäsenten palvelut ovat pahimmillaan jakaantuneet monelle eri taholle. (Hoikkala ym. 2023.) Mieserityisen osaamisen kehittäminen ja miehille suunnattujen palveluiden tarve on tunnustettu, sillä monet hyvinvointi-indikaattorit osoittavat miesten voivan naisia huonommin. (Anis 2012, 323). Mieserityisen osaamisen tarpeeseen on pyritty vastaamaan myös

sosiaalityön opinnoissa ja mm. Jyväskylän yliopistossa on mahdollista opiskella sukupuolen tutkimusta, joka sisältää kriittistä mies- ja maskuliinisuuden tutkimusta (Jyväskylän yliopisto 2024). Palveluiden saavutettavuuden avulla edistetään yksilön sosiaalista osallisuutta.

Lastensuojelutyön keskiössä on vahvasti tunteiden kanssa työskentely ja tulosten perusteella voidaan nähdä, että isien kanssa tehtävässä työssä on tärkeää tunnistaa ja puhua tunteista. Tunteet, kuten pelko tai viha, voivat olla vahvasti vaikuttamassa isien osallistumiseen sekä työntekijän mahdollisuuksiin työskennellä isien kanssa. Tunteiden kohtaaminen vaatii sosiaalityöntekijän ammattitaitoa, jotta asiakkaan tunteita pystytään käsittelemään kunnioittavasti ja ymmärtäväisesti.

Tärkeänä huomioon otettavana seikkana isien kanssa työskennellessä on, että sosiaalityön kieli voi olla isille vierasta. Tämän vuoksi on oleellista varmistaa, että isät ymmärtävät sosiaalityöntekijän käyttämää kieltä ja sanastoa. Ymmärrettävyys vaikuttaa huomattavasti osallisuuden mahdollisuuksiin. Isien kanssa työskentelyssä on nähty vaadittavan enemmän aikaa keskustelulle ja tarkentaville kysymyksille. Isät saattavat jäädä keskusteluissa äidin varjoon, sillä äitien nähdään olevan parempia kommunikoimaan sekä ymmärtämään sosiaalityön kieltä. Sosiaalityöntekijän tulee myös muistaa äitien mahdollisen ns. portinvartijuuden vaikutukset isien osallistumiselle ja tiedon kulkuun. Annetun tiedon saaminen ja ymmärtäminen vaikuttavat oleellisesti osallisuuden ulottuvuuksien toteutumiseen.

Verraten esittämiini Warrenin ja Thomaksen osallisuuden ulottuvuuksiin, voidaan tutkimustulosten pohjalta havaita, kuinka merkityksellinen sosiaalityöntekijän rooli on isien osallisuuden edistämisessä. Nigel Thomaksen osallisuuden ulottuvuuksien mallin lähtökohtana on ajatus, että asiakas voi tarvita toisen henkilön tukea osallisuuden saavuttamiseen (kts. Hotari, Ojanen & Pösö 2013). Tutkielmani perusteella voidaankin todeta, että isät tarvitsevat toisen henkilön, tässä tapauksessa sosiaalityöntekijän, tukea osallisuuden saavuttamiseen lastensuojelun asiakkuuden aikana. Lähtökohtana osallisuuden toteutumiselle on työskentelyyn kutsuminen. Ilman yhteistyöhön kutsumista ei Warrenin tai Thomaksen osallistumisen ulottuvuuksien eri elementit pysty toteutumaan. Kuitenkin tutkimustulosten perusteella isien kutsuminen

mukaan lastensuojelun työhön ei toteudu aina halutulla tavalla. Huomionarvoista on, että ilman toimivia käytäntöjä ja riittäviä resursseja, sosiaalityön ammattilaisten mahdollisuudet toimia osallisuutta edistäen ovat rajalliset. Riittävät resurssit ovat edellytyksenä toimivalle lasten suojelemiselle, jotta perheet voivat saada oikea-aikaista ja tarpeen mukaista apua, ollen aktiivisena osana omaa asiakkuuttaan (Holmi & Kekkonen 2023).

Vaikka tutkielman lähdeaineisto on pitkälti kansainvälistä, ajattelen tutkielman tulosten tarjoavan välineitä ja näkökulmia isien osallisuuden edistämiseksi myös suomalaisessa lastensuojelussa. Toivon tutkielmani auttavan sosiaalialan ammattilaisia tunnistamaan isien kanssa työskennellessä huomioon otettavia tekijöitä ja eroihin perustuvan työtteen merkityksen. Toivon tutkielman myös herättävän ajatuksia sosiaalityön käytännöistä ja sukupuolen merkityksistä asiakastyössä sekä mahdollisesti työntekijöitä löytämään omasta työskentelytavastaan osallisuutta estäviä tekijöitä, joihin jatkossa kiinnittää huomiota. Lastensuojelun asiakkaiden osallisuuden mahdollistaminen on tärkeä asia, jonka toteuttamiseen ei lopulta vaadita kuin pieniä, ihmistä kunnioittavia tekoja (Muukkonen 2013, 175).

Osallisuuden tutkiminen on sosiaalityön näkökulmasta merkittävää, sillä sosiaalialan ammattilaisilla on vahva lainsäädännöllinen ja eettinen velvollisuus edistää yksilön osallisuutta. Tutkimusten mukaan isyys ja isien osallisuus kuvautuu lastensuojelun asiakasasiakirjojen valossa poissaolevalta, ja näen tämän hankaloittavan isien osallisuuden tutkimista. Ammattilaisten tärkeä tehtävä on asiakastyön dokumentointi ja tiedon tuottaminen, jotta asiakkaiden osallisuutta on mahdollista tutkia. Tärkeänä jatkotutkimusaiheena näkisin isien osallisuuden tarkastelun sosiaalihuoltolain mukaisten palvelutarpeen arviointien yhteenveto -dokumenttien avulla. Kuten Muukkonen (2013, 165–175) ja Philip ym. (2019, 2303) toteavat, on tarjottu tuki todennäköisesti tehokkaimmillaan silloin, kun asiakas on jo varhaisessa vaiheessa osallisena prosessissa. Olisi oleellista tutkia, miten isien osallisuus näyttäytyy asiakkuuksien alkuvaiheen työskentelyssä, jotta löytäisimme keinoja edistää isien osallisuutta, kiinnittäen heidät jo alkuvaiheen työskentelyssä osaksi lastensuojelun ydintoimintaa.

LÄHTEET

Tähdellä * merkityt ovat tutkielman aineistolähteitä

- Anis, M. (2012). Isäkuvat monikulttuurisissa lastensuojelun kohtaamisissa. Teoksessa S. Keskinen, J. Vuori & A. Hirsiaho (toim.), *Monikulttuurisuuden sukupuoli*. (s. 321-348) Tampere: Juvenes Print.
- *Baum, N. (2015). Gender-sensitive intervention to improve work with fathers in child welfare services. *Child & family social work*. 22 (1): 419-427. Saatavilla <https://doi-org.ezproxy.jyu.fi/10.1111/cfs.12259>
- Bardy, M. (2013). Lapsuus, aikuisuus ja yhteiskunta. Teoksessa M. Bardy (toim.) *Lastensuojelun ytimissä*. (s. 49-75). Tampere: Juvenes Print.
- *Brewsaugh K., Masyn K.E & Salloum, A. (2018). Child welfare workers' sexism and beliefs about father involvement. *Children and youth services review*. (89): 132-144.
Saatavilla: <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2018.04.029>
- *Coakley, T.M, Kelley, A. & Bartlett, R. (2014). Exploring Child Welfare Worker's Attitudes and practise with fathers. *Journal of Family Strengths*. 14(1):1-17. Saatavilla <https://doi.org/10.58464/2168-670X.1231>
- *Coakley, T. Washington, T. & Gruber, K. (2018). Assessing child welfare agency practices and attitudes that affect father engagement. *Journal of Social Service Research*. 44(3): 365-374. Saatavilla <https://doi.org/10.1080/01488376.2018.14762>
- D'Andrade, A. & Sorkhabi, N. (2016). Improving Father Involvement in Child Welfare Practice and Research: Conceptual Considerations from the Social Science Literature. *Journal of Public Child Welfare*. Saatavilla : <https://doi.org/10.1080/15548732.2016.1176611>
- Heinonen, H. (2013). Lastensuojelu ja lapsen etu. Teoksessa M. Törrönen, K. Hänninen, P. Jouttimäki, T. Lehto-Lundén, P. Salovaara & M. Veistilä (toim.) *Vastavuoroinen sosiaalityö*. (s.243-261). Helsinki: Gaudeamus.
- Heinonen, H. & Sinko, P. 2013. Sosiaalityöntekijät lastensuojeluprosessia johtamassa. Teoksessa M. Bardy (toim.) *Lastensuojelun ytimissä*. (s. 121-132). Tampere: Juvenes Print.
- *Hiitola, J. (2015). Hallittu vanhemmuus. Sukupuoli, luokka ja etnisyys huostaanottoasiakirjoissa. Väitöskirja. Saatavilla: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-44-9721-6>
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara P. (2009). Tutki ja kirjoita. Helsinki. Tammi.
- Hoikkala, S., Muinonen, T. Palola, E., Rosberg, J. & Väisänen, A. (2023) Lastensuojelun kokonaisuudistuksen valmistelu. Visiovaiheen raportti. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2023:27. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164950/STM_2023_r_27.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Holmi, L. & Kekkonen, E. Lasten suojelemisen nykytila ja tulevaisuus. Lastensuojelun keskusliiton verkkojulkaisu 1/2023. Saatavissa

- <https://www.lskl.fi/wp-content/uploads/2023/01/20220116LastensuojelunNykytilaJaTulevaisuusSelvitys.pdf>
- Hotari, K-E., Oranen, M. & Pösö T. (2013). Lapset lastensuojelun osallisina. Teoksessa M. Bardy, (toim.), *Lastensuojelun ytimissä*. (s. 149–164). Tampere: Juvenes Print.
- Huhtamella, P. & Harju, J. 2015. Miehen kohtaaminen asiakastyössä. Lapin ensi- ja turvakoti ry. Saatavilla <https://blogi.eoppimispalvelut.fi/tourimiehille/files/2020/11/hyvinvointia-koko-perheeseen-Harju-Jari-esitys.pdf>
- International Federation Of Social Workers 2018. Global social work statement of ethnical principles. Saatavilla: <https://www.ifsw.org/global-social-work-statement-of-ethical-principles/> Viitattu 25.3.2024.
- Isola A-M., Kaartinen H., Leeman, L., Lääperi, R., Schneider, T., Valtari, S.& Keto-Tokoi, A. (2017). Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa. Terveys- ja hyvinvoinninlaitos. Työpaperi 33/2017.
- Juhila, K. (2006). Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina. Tampere: Vastapaino.
- Jyväskylän yliopisto 2024. Opinto-opas. Saatavilla <https://opinto-opas.jyu.fi/2023/fi/moduuli/sptmodkok/>
- Kasvatus- ja perheneuvonta Kasper Ry. 2024. Osallisuus. Viitattu 26.3.2024 <https://suomenkasper.fi/lastensuojelu/osallisuus/>
- Katajisto, K., Laitinen, A., Lappeteläinen, H. & Pitkänen, J. (2020.) Isätyökirja. Vaasa: Grano Oy. Verkkojulkaisu: <https://www.miessakit.fi/wp-content/uploads/2021/11/Isatyokirja.pdf>
- Kitunen, T. (2007) Sosiaalityön näennäinen tasa-arvo. Teoksessa A. Kotro & H. Sepponen. *Mies vailla tasa-arvoa*. (s. 113–120). Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Kivinen, T., Vanjusov, H. & Vornanen, R. (2020). Asiakkaan ääni- osallisuus ja vaikuttamisen mahdollisuudet. Teoksessa A. Hujala & H. Taskinen (toim.), *Uudistuva sosiaali- ja terveystyö* (s. 267–287). Tampere: Tampere University
- Laitinen M. & Pohjola A. (2010). Asiakkuus -sosiaalityön ydinteema. Teoksessa M. Laitinen & A. Pohjola (toim.) *Asiakkuus sosiaalityössä*. (s. 7–19). Helsinki. Gaudeamus.
- Leemann, L. & Hämäläinen R-M. 2016. Asiakasosallisuus, sosiaalinen osallisuus ja matalan kynnyksen palvelut. *Yhteiskuntapolitiikka* (2015):5. Saatavilla <https://www.julkari.fi/handle/10024/131350>
- Muukkonen, T. (2013). Lapsen kohtaamis- ja prosessiosallisuus. Teoksessa M. Bardy (toim.) *Lastensuojelun ytimissä* (s. 165-175). Tampere: Juvenes Print.
- *Mykkänen, J., Eerola, P., Forsberg, H. & Autonen-Vaaraniemi, L. (2017). Fathers' Narratives on support and agency: a case study of fathers in a Finnish child Welfare NGO. *Nordic Social Work Research*, 7(3):236-248. <https://doi.org/10.1080/2156857X.2017.1356350>
- Nivala, E & Rynnänen S. (2013). Kohti sosiaalipedagogista osallisuuden idelaalia. *Sosiaalipedagoginen aikakauskirja*. 14(2013). s. 9-41. Saatavilla: <https://doi.org/10.30675/sa.122317>

- *Nygren, K., Walsh, J., Ellingsen, I., & Christie A., 2018. What about the fathers? The presence and absence of the father in social work practice in England, Ireland, Norway, and Sweden. A comparative study. *Child & Family Social Work* 24(1). s. 148-155. Saatavilla:
<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/cfs.12592>
- Ojaniemi, P. & Rantajärvi K-M. (2010), Teoksessa M. Laitinen & A. Pohjola (toim.) *Asiakkuus sosiaalityössä*. (s. 219–244.) Helsinki: Gaudeamus.
- Paasivirta, A., Hokkila, K. & Jahnukainen, J. (20.1.2023). Asiakkaiden osallisuutta tulee vahvistaa lastensuojelua uudistettaessa. Lastensuojelun keskusliitto.
<https://www.lskl.fi/blog/asiakkaiden-osallisuutta-tulee-vahvistaa-lastensuojelua-uudistettaessa/>
- *Philip, G., Clifton, J. & Brandon M. (2019). The trouble With Fathers: The impact of time and gendered-thinking on working relationships between fathers and social workers in Child protection practice in England. *Journal of family issues*. 40 (16): 2288–2309.
<https://doi-org.ezproxy.jyu.fi/10.1177/0192513X18792682>
- *Pelkonen, T. (2023). Isyys lastensuojelun sijaishuollon institutionaalisessa kontekstissa. Väitöskirja. Saatavilla:
<https://erepo.uef.fi/handle/123456789/29560>
- Petrelus, P. (2004). Naistapaiset hoivaettiset lähestymistavat sosiaalityössä. Teoksessa M. Kuronen, R. Granfelt, L. Nyqvist & P. Petrelus (toim.), *Sukupuoli ja sosiaalityö. Sosiaalityön tutkimuksen 3. vuosikirja 2004* (s. 47-77). Juva. PS-kustannus.
- Pohjola, A., Laitinen, M. & Seppänen, M. (2015). Rakenteellinen sosiaalityö aikakauden haasteena. Teoksessa A. Pohjola, M. Laitinen & M. Seppänen (toim.) *Rakenteellinen sosiaalityö*. (s. 9-11). Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2014.
- Raivio H., & Karjalainen, J. (2013). Osallisuus ei ole keino tai väline, palvelut ovat! Teoksessa: T. Era. (toim.), *Osallisuus – oikeutta vai pakkoa?* Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja. Jyväskylä: Suomen yliopistopaino Oy Juvenes Print.
- Ronkainen, S., Pehkonen, L., Lindblom-Yläne, S. & Paavilainen, E. 2011. Tutkimuksen voimasanat. Helsinki: WSOYpro Oy.
- Salminen, A. 2011. Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasan yliopiston julkaisuja. Viitattu 7.4.2024. Saatavissa:
https://www.uwasa.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-349-3.pdf
- * Skårstad Storhaug, A. (2013). Fathers' involvement with the Child Welfare Service. *Children and Youth Services Review*. 35(10): 1751-1759. Saatavilla <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2013.08.006>
- Talentia 2022. Arki, arvot ja etiikka. Sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet. Luettu 25.3.2024. Saatavissa:
<https://talentia.lukusali.fi/#/reader/4fb08bf6-d9e1-11ed-bdad-00155d64030a>

- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2024. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen johtaminen. Viitattu 22.3.2024. Saatavissa.
<https://thl.fi/aiheet/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/asiakasosallisuuden-johtaminen-sosiaali-ja-terveyspalveluissa>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2024a. Lastensuojelun käsikirja. Viitattu 27.4.2024. Saatavilla: <https://thl.fi/julkaisut/kasikirjat/lastensuojelun-kasikirja/toimijat-tyon-tuki-hallinto/hallinto/lastensuojelun-sosiaalityontekijan-kelpoisuus-ja-tehtavat>
- Valkama, K. & Raisio H. (2013). Kansalaisraati. Deliberatiivinen demokratia rakenteellisen sosiaalityön työmuotona. Teoksessa M. Laitinen & A.Niskala (toim.) *Asiakkaat toimijoina sosiaalityössä*. (s.87-113).Vantaa: Vastapaino.
- Vilkka, H. (2023). Kirjallisuuskatsaus Metodina, Opinnäytetyön Osana Ja Tekstilajina. Helsinki: Art House.
- Vierula, T. (2013). Lastensuojelun asiakaskirjakäytäntöjen tahattomat seuraukset vanhempien kokemina. Teoksessa M. Laitinen & A.Niskala (toim.) *Asiakkaat toimijoina sosiaalityössä*. (s.272-298). Vantaa: Vastapaino.
- Vierula, T. (2016). Huostaanoton käynnistämät suhteet ja prosessit vanhempien henkilökohtaisessa elämässä. Teoksessa R. Enroos, T. Heino & T.Pösö (toim.) *Huostaanotto, lastensuojelun vaativin tehtävä*. (s. 261-290). Tampere. Vastapaino.
- Vuorenmaa, M. (2016). Äitien ja isien osallisuus perheessä ja lasten palveluissa sekä osallisuuteen yhteydessä olevat tekijät. [Akateeminen väitöskirja, Tampereen Yliopisto]. Julkari. Saatavilla <https://www.julkari.fi/handle/10024/131461>
- Vuori, J. (2021). Tutkimusetiikka ihmistieteissä. Teoksessa J. Vuori. (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto.
<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/>
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2009. Menetelmäopetuksen tietovaranto KvaliMOTV. Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Saatavilla <https://www.fsd.tuni.fi/fi/tietoarkisto/julkaisut/kvalimotv.pdf>
- *Zanoni, L., Warburton, W., Bussey, K. & McMaugh A. (2013). Fathers are Core business in child welfare practise and research: An interdisciplinary review. *Children and Youth Services Review*. 35 (7): 1055-1070. Saatavilla: <https://doi.org/10.1016/j.chilyouth.2013.04.018>

LIITTEET

LIITE 1

TAULUKKO 1. Aineisto

	Tekijä, Julkaisupaikka, Maa	Nimi:	Tutkimuskysymys/-tehtävä	Tutkimuksen aineisto, toteutus ja teema	Tietokanta
1.	Coakley, M., Kelley, A. & Bartlett, R. 2014, Journal of Family Strenghts, Vol. 14, Issue 1, Yhdysvallat.	Exploring Child Welfare Workers Attitudes and Practise With Fathers	1. Miltä työntekijöistä tuntuu työskennellä isien kanssa? 2. Mitkä tekijät työntekijöiden mielestä estävät isien osallisuutta lapsiinsa nähden? 3. Mitkä ovat työntekijöiden mielestä esteet isien sitoutumiselle lastensuojeluun? 4. Millä erityisillä tavoilla työntekijät voivat työskennellä tehokkaasti isien kanssa?	27 amerikkalaisen sosiaalityöntekijän haastattelua, Poikittaistutkimus, sosiaalityöntekijöiden kokemuksia isien kanssa työskentelystä, isien osallisuuden esteistä, tavoista työskennellä isien kanssa	Google Scholar
2.	Coakley, T. Washington, T. & Gruber, K. 2018.	Assessing child welfare agency practices and	Kuinka isien käsitys sosiaalityöntekijän asenteesta ja ammatillisista	56 eri asteisen lastensuojelun asiakkaana olevaa isää vastasi isien osallisuuteen	JYKDOK

	Journal of Social Service Research. Yhdysvallat.	attitudes that affect father engagement.	taidoista liittyivät isien ymmärrykseen ja luottamukseen asiakassuunnitelman tavoitteiden saavuttamiseksi?	liittyvään tutkimukseen, poikittaistutkimus, tulosten mukaan sosiaalityöntekijän asenne ja taidot vaikutti isien kokemukseen ja tavoitteelliseen työskentelyyn osallistumiseen	
3.	Mykkänen, J., Eerola, P., Forsberg, H. & Autonen-Vaaranieniemi, L. 2017, JYX University of Jyväskylä. Suomi	Fathers' narratives on support and agency: a case study of fathers in a Finnish child welfare NGO	Minkälaisia narratiiveja isät tuottavat tuen hakemisesta ja saamisesta?	16 haastattelua, ensi- ja turvakotien liiton asiakkaina olevat isät, narratiivinen tapaustutkimus, millaisia tarinoita isät tuottavat tuen hakemisesta ja saamisesta suomalaisen lastensuojelun järjestötoiminnan kautta	JYKDOK
4.	Nygren, K., Walsh, J., Ellingsen, I., & Christie A., 2018. Child Family and Social work. Englanti, Irlanti, Norja, Ruotsi.	What about the fathers? The presence and absence of the father in social work practice in England, Ireland, Norway, and Sweden.	Miten lastensuojelun työntekijät osallistavat isää päätöksentekoon ja miten tähän vaikuttavat maiden väliset poliittiset ja säädösten vivahteet? Skandinaavisissa maissa tasa-arvoa edistävä politiikka on rohkeampaa, kuin Englannissa ja Irlannissa	tiedot kerätty osana laajempaa NORFACE tutkimusta, jossa vertailtiin perhepohjaista sosiaalityötä eri hyvinvointijärjestelmissä eri maissa, sosiaalityöntekijöiden haastattelut, miten sosiaalityöntekijät osallistavat isää päätöksentekoon, kaikki haastatellut olivat työskennelleet eri vaiheissa lastensuojelutyötä, tiedot kerättiin	Google Scholar

				systemaattisesti teemoittelun avulla	
5.	Zanoni, L., Warburton, W., Bussey, K. & McMaugh A. 2013. Children and Youth Services Review. Yhdysvallat.	Fathers are Core business in child welfare practise and research: An interdisciplinary review.	Tutkimustehtävänä on selvittää tekijöitä lastensuojelun isien heikon osallistumisen takana eri tieteenalojen tutkimuksia hyödyntäen.	Kirjallisuuskatsaus tutkimuksista, joissa esitetään, että isät tulee ottaa mukaan lastensuojelun käytäntöön ja tutkimukseen, isät jätetään usein huomioimatta ja heihin suhtaudutaan negatiivisemmin kuin äiteihin	Google Scholar
6.	Skårstad Storhaug, A. 2013. Children and Youth Services Review. Norja. Science Direct.	Fathers' involvement with the Child Welfare Service	Miten lastensuojelun työntekijät ymmärtävät isiä? JA Mitkä tekijät edistävät ja estävät isien osallistumista?	Fokusryhmähaastattelut, 14 lastensuojelun työntekijää eri toimistoista Norjassa, miten työntekijät ymmärtävät isiä, mikä edistää ja estää isien osallisuutta 4 erilaista isyyden diskurssia	JYKDOK
7.	Baum, N. 2015, Child and Family Social Work. Israel	Gender-sensitive intervention to improve work with fathers in child welfare services.	1.Minkälaista tietoa miehistä tarvitaan, jotta heidän kanssaan voidaan työskennellä tehokkaasti 2. Sukupuolen tuomat mahdolliset erot isien kanssa toimimiseen (isän ja sos.tt kesken) 3. Miten sosiaalityöntekijöiden omat isäkokemukset saattavat	Kirjallisuuskatsaus, miten isät suhtautuvat sosiaalipalveluihin ja sosiaalityöntekijöihin, vuorovaikutus työntekijän ja isien välillä	JYKDOK

			vaikuttaa heidän ammatilliseen toimintaan isien kanssa.		
8	Philip, G., Clifton, J. & Brandon M. 2019. Sage Journals. Englanti.	The trouble With Fathers: The impact of time and gendered-thinking on working relationships between fathers and social workers in Child protection practice in England.	Kuinka sekä organisatoriset että kulttuuriset (sukupuolinen ajattelu) tekijät voivat vaikeuttaa sosiaalityöntekijöiden ja isien välistä suhdetta?	Monimenetelmätutkimus, 35 miehen kokemukset lastensuojelun prosesseissa. Mitä haasteita toimivan yhteistyösuhteen muotoutumiselle lastensuojelun asiakkaina olevien isien kanssa on, työntekijähaastattelut	JYKDOK
9	Pelkonen, T. 2023. Suomi Väitöskirja.	Isyys lastensuojelun sijaishuollon institutionaalisessa kontekstissa.	1. Mitkä tekijät säätelevät isien osallistumista ja sitoutumista lastensuojelun sijaishuollon institutionaalisessa kontekstissa? 2. Millaista isyyttä lastensuojelun sijaishuollon institutionaalisessa kontekstissa rakentuu? Tutkimus avaa näkökulmia isänsensitiivisen työskentelyn ja dokumentoinnin kehittämiseen	Määrällinen/laadullinen tutkimus. Aineisto koostuu perhehoitoon sijoitettujen lasten isien asiakkuutta koskevista dokumenteista vuosilta 2013–2017, teemana isien osallistuminen ja sitoutuminen työskentelyyn	Google Scholar
10	Hiitola, J. 2015. Suomi.	Hallittu vanhemmuus. Sukupuoli, luokka ja	Millaisiin vanhemmuutta koskeviin	Aineistona hallinto-oikeuksien päätösasiakirjat lasten	Google Scholar

	Väitöskirja.	etnisyys huostaanotto-asiakirjoissa.	normeihin huostaanotto-päätökset perustuvat?	huostaanotoista joissa mm. sos.tt kuvauksia vanhempien toiminnasta. Isiltä ei odotettu lasten suhteen samanlaista omistautumista kuin äideiltä, isiä ei erityisesti kutsuttu vanhemmuuteen, eikä heitä vastuullistettu isinä ja vanhempina	
11	Brewsaugh K., Masyn K.E & Sal-loum, A. 2018. Children and Youth Services Review. Yhdysvallat.	Child welfare workers' sexism and beliefs about father involvement.	Tutkimuksen tarkoitus oli selvittää, oliko sos.työntekijöiden seksismillä ja isien myönteisellä osallisuudella yhteyttä	Kysely sosiaalityöntekijöille (n=490), kolme hypoteesia johon etsittiin vastauksia Merkittävää yhteyttä esitettyihin hypoteeseihin ei löytenyt.	JYKDOK

LIITE 2 TAULUKKO Teemoittelu

Fathers nar-ratives and..1	Isyys lasten-suojelun sijaushuol-lon..2	Fathers are core busi-nes...3	What about the fathers? 4	Fathers In-volvement with..5	Gender sen-sitive inter-vention.6	Hallittu van-hemmuus, sukupuoli..7	Assessing Child wel-fare.. 8	Exploring child welfare workers 9	Child welfare workers sexism and beliefs..11	The trouble with fathers 10
<p>sos.tt asenne</p> <p>isille suun-natut palve-lut, ryhmä-toiminta</p> <p>äidit portin-vartijana</p> <p>päihdetausta</p>	<p>sos.tt am-mattitaito</p> <p>dokumen-tointi</p> <p>sos.tt rooli isien passi-voimisessa</p> <p>palvelut</p> <p>asenne</p>	<p>isät huomioi-tava yhtä lailla kuin äi-dit</p> <p>miesten kanssa työ vie enem-män aikaa</p> <p>kokemus työntekijän tavasta toi-mia</p> <p>portinvartija äidit</p> <p>sos.t pe-lot/osaami-sen puute</p> <p>palvelut</p> <p>työntekijän rooli</p>	<p>sukupuolten tasa-arvo</p> <p>kiintymys-suhdeteoria</p> <p>ei palveluita</p> <p>miestapainen käyttäytymi-nen, toimia kasvatusti-lanteissa eri tavoin, käyt-täytyä eri ta-voin</p> <p>oikean pal-velun tarjoa-minen</p>	<p>portinvartija äidit</p> <p>tasa-puoli-nen sos.työ, äidit + isät, tasa-arvo</p> <p>resurssit, ajan käyttö</p> <p>uusperheet</p> <p>kannustus; isät kokevat ettei ole tär-keitä</p> <p>isät/äidit eri-laisia</p>	<p>miten isä kokee sosi-aalipalve-lut/historia miesten tapa osoittaa tun-teita, suku-puolitietoi-suus</p> <p>mitä muuta isä on kuin isä</p> <p>luottamuk-sellisen suh-teen luomi-nen</p> <p>pelko mies-ten kanssa työskente-lyyn työntekijän oma histo-ria ammattitaito</p>	<p>isistä, äi-deistä kerro-taan erita-voin</p> <p>isiin liittyvät ongelmat</p> <p>tunteet; pelko</p> <p>isien mai-ninta doku-menteissa vain ohimen-nen</p> <p>isien hen.koht ti-lanne ei usein eritellä dokumen-teissa tai suhdetta lap-seen sukupuoli</p>	<p>isän oma ti-lanne;</p> <p>luottamus tt. kohtaan</p> <p>kokemus epäreilusta kohtelusta, kunnioituk-sen puute</p> <p>sos.tt asenne / taidot /kou-lutus</p> <p>huonot aikai-semmat koke-mukset</p> <p>isän itsevar-muus</p> <p>isän historia äidit aliar-vioi</p>	<p>sos.tt omat isäkoke-mukset</p> <p>isille suun-natut palve-lut</p> <p>positiivinen isä-työnte-kijä suhde</p>	<p>sukupuoli-työ</p> <p>stereotypiat</p> <p>sukupuolen odotukset</p> <p>ammattitaito / koulutus</p>	<p>sukupuolityö</p> <p>organisaatiosta johtuvat/kulttuuri-set erot</p> <p>sukupuoli-sensitiivisen lähestymistä-van kehittä-minen</p> <p>isät ja äidit kohtaa eri odotuksia M/N koke-mukselliset vanhemmu-den erot</p> <p>miesten laa-jemman isä-elämän ym-märrys</p> <p>tunteet ku-ten viha</p>